

Rosta Gábor

A VÁROSI TANYA

Szemléletváltás a válság idején
Önellátás, takarékoság, környezettudatosság

Rosta Gábor

A VÁROSI TANYA

Szemléletváltás a válság idején
Önellátás, takarékoság, környezettudatosság

www.avarositanya.hu

Leviter

Copyright © Rosta Gábor, 2009
Illusztráció: Horváth Mária

Leviter Kiadó Kft.
e-mail: leviter@leviter.hu
www.leviter.hu

Felelős kiadó: Cserkúthy Balázs

Második kiadás, 2012

ISBN 978-963-88459-9-3

Minden jog fenntartva!

Jelen könyvet vagy annak részleteit bármely formában reprodukálni
vagy közölni csak a kiadó előzetes engedélyével lehet.

Tartalom

Bevezetés	11
Egy kis történelem	13
A Fehér Ház kertje	14
Kuba	15
A Wekerle-telep, a hazai példa	16
Somogyi Imre: Kertmagyarország felé	17
Németh László: Életcél	18
Edmond Bordeaux Székely: Ökológiai egészségkert (A túlélés könyve)	19
A Kert	20
A városi gazdálkodás	23
Önellátás	24
Takarékosság	25
Környezettudatosság	26
A városi kertész	27
Néhány ok, amiért érdemes létrehozni a városi tanyát	28
Szabadítsd fel a benned rejlő gazdálkodót!	31
Arra gondolsz, hogy erre végképp nincs időd? Akkor gondold újra	32
A paradigmaváltás	33
Kiáltvány a pázsit ellen!	34
Indítsd el a saját városi farmodat	36
Az alapok	36
Indíts kicsiben	37
A bukás része a kísérletnek	37
A városi kert tervezése	38
Stratégiák az ehető növények termesztéséhez városi környezetben	39
Cserép-, konténer- és ládakertészet	39
Mit termesszünk földládában?	41
Ablakkertészet	41
Szobakertészet	42
Gombatermesztés otthon	43
Irodakertészet	44
Belső udvar és balkonkertészet	44
A konténerek elhelyezése, fényviszonyok	46
Növényoszlop a teraszon, verandán	47
Tetőkertek	47
Közösségi növénytermesztés, közösségi kertek	48

A közösségek szerepéről	49
Hogyan szervezzünk közösségeket?	50
Szervezz közösségi találkozókat	51
A közösségek és a cserekereskedelem	53
A szabad ember	53
Közösségi kertek	54
Továblépés a növénytermesztés felé	56
Gerilla- vagy kalózkertészkedés	57
Maglabdák – seed balls	58
Maglabdák készítése	59
A föld karbantartása	60
Milyen anyagokra van szükségük a növényeknek a növekedéshez?	61
A komposzt	62
Komposztálási stratégiák	63
A komposztálás alapanyagai	64
A lombkomposzt	66
A fűkomposzt	66
A szuperkomposzt	66
Vízben oldott természetes trágyalevek készítése	68
A városi kert talaja	70
Az emelt ágyások	71
A talaj takarása	73
Hasura	74
Ásni, vagy nem ásni	75
Soha ne használj mesterséges növényvédő szereket és gyomirtókat	76
A növények rotációja	76
Öntözz keveset, de mélyen	76
Mennyi vizet használjunk az öntözéshez?	78
A belső öntözőrendszer telepítése	78
Földdoboz, földláda – earthbox	80
Barkácsoljunk földládát	81
A magoktól a termésig	83
A magok keltetése	83
Keltetés	85
Csírázztatás	85
Csírák az étrendben	86
A csírák öntözése	87
A fény	87
Tárolóedények	88

Átültetés	88
Ültetés cserépbe	89
Kiültetés a szabadba	90
Függőfák, lugasfák	90
Sátor futóbabból a gyerekeknek (karósbab)	92
Sokféleség a kertben, a vegyes telepítés, polikultúra	93
A polikultúrakert indítása	95
Permakultúra	97
Növények, amelyek kedvelik egymás társaságát	97
A növények rotációja, vetésforgó	98
Együttélés a vadonnal	99
Növényvédelem, a kártevők ellenőrzés alatt tartása	100
A kártevők kézzel való leszedgetése	101
Csalánlevél, fokhagyma, fahéj, burgonyafőzet, mészpor	102
Hangyák és levéltetvek	102
Madarak	103
Pókok, katicabogarak	103
Egerek, patkányok, vakondok	104
Cspadák, gátak	104
Haszonállatok a városban	105
A csirke mint házi kedvenc	106
A tyúkok tojást tojnak	107
A csirkék húst adnak	108
Hol lehet csibéket vásárolni?	108
Hány csirkét érdemes tartani?	109
Mivel etessük a csirkéinket?	110
Együtt tartható-e a csirke a kutyával és a macskával?	112
Mennyire hangosak a csirkék?	112
A csirkék egészsége	112
Néhány dolog, ami figyelmeztet, ha probléma van csirkéid egészségével	113
A csirkék szaga	113
A csirkék végbélnyílása	113
A csirkék szelekciója	113
Hogyan akadályozzuk meg, hogy a csirkék megöljék egymást?	114
Lehetséges problémák a szomszédokkal vagy a törvénnyel	114
Terményeink tartósítása	115
Az ételek tartósítása	116
Baktériumok, mikroorganizmusok	117
A tartósítás egyben átalakítás is	118

A nyersanyagok romlásának fajtái	119
Fizikai romlás	119
Kémiai romlás	120
Mikrobiológiai romlás	120
Általános tartósítási szabályok:	120
Fagyasztás	121
Tartósítás hőkezeléssel	122
A hővel történő sterilizálás néhány fajtája	123
Gőzölés	123
Szárasdunszt	124
Kuktafazék	124
Mikrohullámú sütő	124
Befőzés	124
Lekvárok	125
A tartósítás másik módja: a szárítás	126
Szárítás a napon	127
Fűszerek, gyógynövények szárítása	127
Építsünk napfényüzemű szárítót.	128
A városi tanya takarítása.	131
A városi tanya legfontosabb tisztítószerei	132
Szóda	132
Bórax	133
Ecet	133
Természetes szappan	133
Növényi olajok	134
Hidrogén-peroxid	134
Olívaolaj	134
Méhviasz	134
Citromlé	134
Ammónia	134
Készítsünk saját tisztítószereket	135
Konyhai tisztítószer	135
Fürdőszobai takarítószer	135
Ablak- és tükörtisztító	136
Lefolyótisztítás	136
Általános súrolószer készítése	136
Fürdőszobai fehérités citrommal	137
Padlótisztítás	137
Szőnyegtisztítás	137

Bútorok tisztítása	138
Mosószappan	138
Fehérités és fertőtlenítés napfénnel	138
Élősködők a lakásban	139
Molyok	139
Hangyák	139
A városi tanya épületei, a lakóter	141
Költözzünk?	142
A városi tanya felépítése	143
A víz	144
Vízhasználat a városi tanyán	144
Takarékoskodjunk a vízzel	145
A víz újrahasznosítható.	146
Az esővíz adomány.	146
Az esővíz összegyűjtése	146
A szürkevizek, feketevizek	148
Energia	149
Energiafelhasználás	150
Termelj saját energiát	151
Napenergia	151
Napkollektorok	152
Napelemek	153
Passzív napenergia-felhasználás	154
Fűtés	155
Szigetelés	155
Fűtés napenergiával	156
Hűtés, légkondicionálás	156
Vízmelegítés	157
Világítás	157
Házi elektronika	158
Mosógép, mosogatógép	159
Hűtőgép	159
Hulladékhasznosítás	160
Ruhák, ruházat	161
Főzés napfénnel	162
Szélenergia	163
Vízenergia.	164
Geotermikus energia	164
Biomassza.	164

Folyékony bioüzemanyagok	165
Hőszivattyú	165
Közlekedés	167
A gyaloglás, séta	167
A kerékpár	168
Hogyan kerékpározzunk a városban?	170
Hogyan vásároljunk biciklit?	171
A kerékpárosok öltözete	172
Az útvonal kiválasztása	172
Hogyan zárjuk le a kerékpárunkat?	173
Teherszállítás kerékpárral	174
Közösségi gépkocsihasználat	174
A vasút	175
Új városok születése	176
Az internet használatáról	179
Tudásbázis	179
Mozgófilmek az interneten	180
Linkek	181
Közösségépítő kommunikációs csatorna	181
Indíts saját honlapot, blogot, közösségi site-ot, hírlevelet	181
Vásárolj és árusíts az interneten keresztül	181
Utószó	183
Felhasznált irodalom	187
Függelék	189

Bevezetés

Számos előjelét láthatjuk a nehéz idők eljövételének, a több évtizedes prosperitás után fordulni látszik a történelem kereké. A jólét és a szegénység mindig egymást váltogatták a történelemben, miért is gondoltuk-gondoljuk azt, hogy az elmúlt évtizedekben megszokott gazdasági növekedés örökké tart majd? A kőolajra és földgázra alapozott civilizációnk feléli a természetes tartalékokat, az energiahordozók apadása pedig kihatással lesz – és már ma is kihatással van – életünk minden elemére. A nyugati fejlődési modell és civilizáció működése fosszilis energiahordozóktól függ: az étel, amit megeszünk, a ruha, amelyet viselünk, a közlekedés és a szállítás, a fűtés, a közszolgáltatások, a civilizációs jólét minden elemében megtalálható a kőolaj szerepe. Ahogy a kitermelés elérte a maximumot, az üzemanyag és a földgáz egyre drágább lesz, mind többbe kerülnek majd a fogyasztási javak, az eddig követett gazdasági modell, és vele együtt szociális rendszereink is összeomlanak.

Az előre megjósolt olajkrízist viszont megelőzni látszik egy ennél is nyilvánvalóbb és érezhetőbb változás, mégpedig a hitelválságból kinövő gazdasági válság. Nap mint nap nő a munkájukat elveszítők száma, a családok és az államok eladósodása soha nem látott méreteket öltött, egyre inkább szűkülnek a fogyasztásra épülő gazdaságok, az átlagemberek egyre kevesebbet költenek, mind többek számára jelent reális veszélyt a munkanélküliség, az elszegényedés és a kilátástalanság. Az eddig követett liberális gazdasági modell megbukott; a kérdés az, mekkora árat kell fizetniük az átlagembereknek e kísérlet kudarcáért, ahogy a múltban is nekik kellett drágán megfizetniük a félresikerült társadalmi-gazdasági kísérletek árát.

Ahogy pazarlóak vagyunk az energiahordozókkal, hasonlóan tékozlóan bánunk a környezetünkkel, a növény- és állatvilággal. Az intenzív növénytermesztés, a műtrágyák, a gyomirtók és növényvédő szerek tönkretették a földet, a vizet és a levegőt; genetikailag manipuláljuk a növényeinket, túltelnyésztettük az állatainkat, a természet egyensúlya megbomlott – bármilyen hatalmas is Gaia, ezt az emberi pusztítást már nem képes elviselni. Parazitái lettünk a Földnek, amelyen élünk. A bolygó számára lassan nincs más választás: vagy Ő, vagy Mi. Talán vele együtt megmaradhatunk mi is, de ahhoz

meg kell változtatnunk a hozzá, illetve a környezetünkhöz való viszonyunkat.

Az elkövetkező évek történéseinek megértéséhez talán az 1929-es világgazdasági válság lehet az előképünk, de a helyzet mégsem lesz ugyanaz – minden másképp fog alakulni. Mi magunk vagyunk ugyanis mások: sokkal sérülékenyebbek lettünk, sokkal magasabbak az igényeink, sokkal inkább függünk a civilizáció „vívmányaitól”, ezért elképzelhetetlen számunkra, hogy a mainál egyszerűbb körülmények között éljünk, szerényebbek legyenek a vágyaink és a szükségleteink. A 20. században elért fogyasztási szint most tűnik el; olyan változás előtt állunk, amely elképzelhetetlen volt akár néhány évvel ezelőtt is.

Nagyszüleink átvészelték számos konfliktusos időszakot: világháborúkat, forradalmakat, diktatúrákat és ostromokat. Mégis túléltek, mert megvolt a képességük alkalmazkodni, elfogadni a megváltozott helyzeteket, megtalálni az új szemléletet és cselekvési módokat a túléléshez. Mi ebben vagyunk szegények: a változtatás, a túlélés képességében. Saját gyengeségeink: a kényelmességünk, a szolgáltatásoktól való függésünk, az előrelátás és hosszú távú tervezés hiánya, egészségtelen életmódunk és legfőképp a változtatásra való képtelenségünk. Az egyéni utak megtalálása, egy egészen másfajta szemlélet kialakítása az elkövetkező évek túlélésének a záloga: nem az államtól várni a segítséget, hanem kisebb közösségekben létezni, a mainál sokkal inkább összhangba kerülni a környezettel, a természettel, és így túlélni az átalakulási időszakot. Az új életszemlélet pedig nem szólhat másról, mint az önellátásról, a takarékoságról és a környezettudatosságról.

A városi élet alapvetően egészségtelen, koncentráltan van jelen benne számos természetidegen elem: az emberek zsúfoltsága, a zöld területek és természetes vizek hiánya, a környezetszennyezés, a légszennyezés és a zajterhelés. Betegei vagyunk a városnak, mely tönkreteszi egészségünket, megöli kapcsolatainkat, elveszi emberségünket. A városi tanya lehet az oázis, amely békét és függetlenséget hoz a szellemnek, egészséget és a túlélés lehetőségét a testnek.

Ez a könyv nem csak a városi embereknek szól; sokan élnek a városokat körülvevő agglomerációban, mezővárosokban, községekben, falvakban: számukra is tanulságos lehet a kötet egy-egy fejezete. Ők is meríthetnek ötleteket belőle, melyek által egyre inkább természetközeli, energiatakarékos és önellátó életet kezdenek élni. Az önellátó tanya elképzelése nem csak a

vidéki élet sajátja: elérhetjük ezt városban, falun, bárhol – csak rajtunk áll. Mindenkinek a saját útja a szemléletváltás – ahogy nincs két egyforma kert, nincs két egyforma életstratégia sem. Az egésznek a lényege a változtatási készség, a változó körülményekhez való alkalmazkodás képessége, mindeknél pedig a pozitív hozzáállás és a jövőbe vetett hit.

Egy kis történelem

Nagyszüleink, dédszüleink megélték nehéz időköt, és elég bölcsök voltak, hogy megtalálják a megfelelő válaszokat a kihívásokra. Nagy-Britannia az 1930-as évektől az 1950-es évekig igen nehéz időszakot élt át. A második világháború alatt a nemzet túlélése érdekében el kellett követniük mindent, hogy helyben megtermeljék a lehető legtöbb élelmiszert, hiszen abban az időben Európában leginkább az angol társadalom függött az élelmiszer-behozattól. Minden tonna élelem szállítása tengerészek életét követelte, és hajók pusztulásával járt, meg kellett próbálniuk tehát minden lehetséges módon függetleníteniük magukat az importtól, és a lehető legmagasabb szintet elérni az önellátásban. Minden számba vehető földterületet művelés alá vonta, természetek burgonyát, zöldségeket, gyümölcsöt – mindent, ami eheto, városokban és falun egyaránt. A háborús években állami juttatás volt a földhasználat, az angol terminológiában ezek voltak a közösségi kertek: Victory Gardens – a Győzelem kertek. Az önkormányzatok kötelesek voltak művelhető földterületet juttatni azoknak, akik igényelték. A törvény előírta, hogy legalább 250 négyzetméternyi földet kell adni mindenkinek, aki vállalja annak megművelését. Sokan kétszer ekkora terület gondozására is vállalkoztak, aminek az egyik felén zöldségeket, a másikon pedig gyümölcsöket termesztettek. Az emberek munka után abban a kevés szabadidejükben kertészkedtek, amelyet a haditermelés engedélyezett számukra. A kiskertekben hulladékanyagokból apró fészereket építettek, ahol a kerti szerszámaikat, illetve egy öreg széket tartottak, amelyre kiülhettek a napra, beszélgetni a szomszédokkal. Nehéz időkben a 250 négyzetméteres kert jelentette a különbséget az egészséges jóllakottság és az egészségtelen alultápláltság között.

Ez nem jelenti azt, hogy a háborús időkben az angol Győzelem kertek fedezték volna egy átlagos család élelemszükségletét: alapélelmiszerük továbbra is a kenyér volt, amelyet a boltból szereztek be; és ha lehetőségük

volt rá, természetesen ettek húst (amit csak jegyre lehetett kapni), sajtot és halat. A gyerekek továbbra is kaptak tejet az iskolában, ugyancsak központi elosztás útján. Egyes számítások szerint a saját művelésű kertekből a család kalóriabevitelének fele-kétharmada származhatott. Persze, sokat számít az éghajlat és a kertművelés gondossága, illetve az alkalmazott technika is. A gazdag és a háború által közvetlenül nem érintett Egyesült Államokban is működtek a Győzelem kertek: 1944-re annyira felfejlesztették a programot, hogy az amerikai asztalokra kerülő zöldségek 40%-a a saját művelésű kertekből került ki.

A Fehér Ház kertje

A Fehér Háznak külön kerttörténete van – ahogy a „White House” az USA első számú épülete, úgy kertje is az első számú kert. Nézzük a történetét:

1792. Megkezdtek a ma ismert Fehér Ház építését. Az épület eredeti terve a déli államok gazdag dohányültetvényeseinek házai alapján készült. Úgy nevezték: „Plantation House”, azaz ültetvényesház.

1800. A ház első lakói John Adams elnök és felesége, Abigail Adams lettek. John Adams ültette az első veteményeskertet a Fehér Ház kertjébe, azonban elvesztette a következő választást, így költözniük kellett.

1801. Thomas Jefferson, a következő elnök folytatta a veteményes gondozását, és gyümölcsfákat is ültetett. Az akkori Fehér Ház kertészei közt voltak rabszolgák is.

1814. Az angol csapatok elfoglalták Washingtont, és felgyújtották a Fehér Házat, illetve lerombolták a kertet. Három év újjáépítés következett, ekkor festették az épületet fehérre, illetve lett az elnevezése White House, azaz Fehér Ház.

1825. John Quincy Adams elnök gyümölcsfákat, gyógynövényeket és zöldségeket ültetett, amelyeket a ház konyhája használt fel.

1835. Andrew Jackson elnök pálmaházat építtetett a Fehér Ház kertjébe, ahol tropikus növényeket termesztettek.

1857. A pálmaházat lebontották, és helyébe egy igazi üvegházat építettek.

1902. Az üvegházat lebontották – a helyén épült fel a ma ismert West Wing, a Fehér Ház nyugati szárnya.

1918. Wilson elnök és felesége, Edith Wilson birkákat hozattak a Fehér Ház kertjébe, a világháborús erőfeszítések jegyében, üzemanyagot és emberi erőt kímélve – így tartották rendben a pázsitot.

1943. Lady Eleanor Roosevelt igazán nagy Victory Gardent – Győzelem kertet – létesített, ezzel is amerikaiak millióit inspirálva saját zöldségeskertjeik művelésére.

1954. Dwight Eisenhower elnök a golfozáshoz használatos pázsitot ültetett, és azon gyakorolt.

1979. Jimmy Carter elnök napelemtáblákat szereltetett a Fehér Ház tetejére, és gyógynövényeket termesztett.

1981. Ronald Reagan elnök eltávolíttatta a napelemtáblákat, és elnöki nyilatkozatban fejtette ki, hogy a gyerekek fejlődéséhez elegendő zöldség a ketchup. Ezt a kijelentését később gyorsan visszavonta.

1990. Idősebb George H. W. Bush elnök, „No Broccoli Zone”-ná, azaz brokkolimentes övezetté nyilvánította a Fehér Házát.

1995. Bill Clinton elnök egyik beszédében az organikus kertészetre hívta fel a figyelmet, és tervbe vette, hogy felújítják a Fehér Ház zöldségtermelési hagyományait. Saját természete és az abból kinövő politikai válság azonban megghiúsította az egész tervet. Ez volt a Monica Lewinsky-ügy egyik nagy vesztesége.

2008. Az Egyesült Államokban újraindult a Győzelem kertek mozgalom, egyre többen kertészkednek a városokban és vidéken egyaránt. Az interneten mozgalom indult a Fehér Ház Győzelem kertjének felújítására, amelyre Michelle Obama First Lady pozitív választ adott, így ma újra van Győzelem kertje a Fehér Háznak.

Kuba

A másik példa Kubából származik, a 90-es évek elejéről. Kuba a hidegháború időszakában monokultúra-szerűen cukornádat termelt és szállított a szocialista országokba, cserébe pedig kőolajat és más árukat kapott. A kubaiak a szovjet blokk összeomlása után felosztották a cukornádültetvényeket a lakosok között – bármely városlakó kaphatott kertművelésre alkalmas, körülbelül egyharmad holdnyi földet a városok szélén. Mára Havanna zöldség-gyümölcs fogyasztásának több mint fele a közösségi kertekből származik.

A kubai közösségi kertek nemcsak saját tagjaikat látják el élelmiszerrel, de elegendő termésük van iskolák, kórházak és idősek támogatására is, sőt még feleslegük is marad, amelyet a helyi piacokon értékesíthetnek. A 2000-es évekre 500 közösségi piac működött szerte Kubában, amelyek 30-50%-kal olcsóbbak, mint az állami üzletek. Az országban senki nem éhezik, dacára az évtizedek óta tartó amerikai embargónak. Az ő példájukban az egyik legérdekesebb az, hogy organikus termesztéssel érték el ezeket az eredményeket: sem üzemanyagot, sem műtrágyát, sem különösebb növényvédő szereket nem használnak az élelmiszerek előállításához.

A Wekerle-telep, a hazai példa

Az 1900-es évek elején, a Wekerle-telep életre hívásának célja a rohamosan fejlődő budapesti kishivatalnok- és munkásréteg életkörülményeinek javítása volt. Fleischl Róbert neves építész a telep tervezése során a kertvárosi építési módot javasolta a kormánynak. A vidékről felkerülő, munkássá és tisztviselővé váló emberek ugyanis kiszakadtak addigi környezetükből, a növények, a kertek világából. Kispestnek ez a része nemcsak Magyarországon, de Európa-szerte is híres és követendőnek tartott megoldás lett, az angol Arts&Crafts kertvárosmozgalom és a magyar népi szecesszió egymásra találásának gyümölcse.

Wekerle Sándor miniszterelnök, illetve a kormány és a főváros vezetése azt várta az építészekről, hogy a „kertváros-konceptióval” mentsék meg a városiasodás miatt háttérbe szoruló értékeket. A nyertes építészek eszerint tervezték meg a kispesti lakótelep típusépületeit. A telepgondnokság saját kertészetet tartott fenn, s a közterületeken ötvenezer fát ültettek el. A kertészet közreműködésével oldották meg a lakások kertjeinek növénytelepítését is. A homokos talaj alkalmas volt csonthéjas gyümölcsök termesztésére is. A bérlők lakásonként négy gyümölcsfát ültettek el kertjükben, így azokból összesen tizenhatezer került a kiskertekbe. A lakók ribizlibokrokat telepítettek a kerítések mellé. 1917-ben olyan jó volt a termés, hogy a lakosság az éves lakbér négyszeresének megfelelő bevételhez jutott terményei által. Ennyivel voltak értelmesebbek és környezettudatosabbak az elődeink, mint a mai lakóparképítők.

A kertváros-elképzelés Ebenezer Howard ötletéből származott. 1902-ben fogalmazta meg könyvében, a *Garden Cities of To-Morrow* című műben a jövő kertvárosainak koncepcióját, amely abban a korban az Egyesült Államokban, Nagy-Britanniában és Európában egyaránt nagy sikert aratott. Számos kertváros épült, amelyek ma is léteznek, prosperálnak. Az elmúlt években újra előtérbe került a koncepció, a modern környezettudatos technológiákat felhasználva terveznek és építenek új kertvárosokat.

Somogyi Imre: Kertmagyarország felé

Somogyi Imre könyve, a Kertmagyarország felé 1942-ben jelent meg. Az akkori problémák – például a magyar vidék magárahagyatottsága – azóta is fennállnak; a város-vidék ellentét, ha lehet, még nyilvánvalóbb, még mélyebb. Somogyi Imre, bár eredetileg szobrászművész végzettsége volt, az 1930-as évek kiemelkedő agrárreformere, népművelője, a magyar vidék biciklis apostola volt. Széles műveltségű, a vidéki lakosság művelődését szorgalmazó, a kert- és – mai szóval – a közösségi gazdálkodást népszerűsítő előadásokat tartott szerte az országban. Terjesztette a kertgazdálkodást és a kertszerűen megművelt szántóföldekről való gondolatait, szót emelt a szegény sorsú családok gyermekeinek magasabb iskolázottságáért, főiskolai és egyetemi tanulmányai elősegítéséért, a népkollégiumokért. A háború után az Ideiglenes Országgyűlés kormánybiztosa, Budapest zöldség- és gyümölcsezellátásának szervezője, emellett a Földművelődési Minisztérium Mezőgazdasági és Kertészeti Osztályának vezetője lett. Rövid élet adatott neki, 1947-ben halt meg egy utcai rablótámadás során szerzett sérülések szövődményeinek következtében.

Egyetlen könyve, a Kertmagyarország felé, a vidéki mezőgazdaság reformjáért, a hazai lehetőségek és a vidék hatalmas kulturális kincsének megtartásáért és fejlesztésért emeli fel szavát. Hangsúlyozottan elítéli a nagyüzemi termelési módokat, a magyar agrárvilágtól eltérő tenyészállatok tartását és haszonnövények termesztését, a vidéki parasztság városba vándorlását. Több mint hatvan év távlatából a könyv egyre inkább nyeri vissza eredeti értékét – a történelem visszajutott azokhoz az állapotokhoz, amelyek annak idején a megírását ösztönözték. A könyv betekintést ad a Kertmagyarország

megteremtésének ma is létező lehetőségeibe, a magyar vidék növény- és állatvilága, kultúrája fejlesztésének fontosságába.

„Mi magyarok túl sokan vagyunk, hogy kis országunkban megpróbál-nánk kockáztatni, hogy gépekkel végeztessük a mezőgazdasági munkála-tokat. Hiszen máris az a baj, hogy nem tudunk mit kezdeni a városi, ipari munkássággal. Máris azon törik a fejüket előre gondolkodó szociológusaink (népélettanal foglalkozók), hogy a városokba beszivárgott mezőgazdasági munkásságot a háború után visszatelepítik. Mit tudunk termelni a túludózta-tott kisbirtokosok földjén, hogy annak megmunkálása legalább ötször annyi munkába kerüljön, mint a külterjes szemtermelés, és mégis jövedelmező le-gyen? Hogyan érjük ezt el?

A kertgazdálkodásra való minél előbbi és minden eszközzel történő áttéréssel. A gyümölcs- és zöldségfélék termesztésével, és amire szin-tén beláthatatlan lehetőségünk van, a szárnyasok tenyésztésével és egyéb állattenyésztéssel. Folyóinknak, vadvizeinknek és mocsarainknak ésszerű kihasználásával, anélkül hogy ezeket mind lecsapolnók, párat és harmatot adó vízünket eltüntetnők.

A modern orvostudomány a gyümölcs- és zöldségfélék lehető legnagyobb mértékű fogyasztása felé tereli az eddig igen sok húst evő európai emberi-seget.

A vitamin-elméletek és Szent-Györgyi szegedi egyetemi tanár felfedezése igen nagy becsületet szereztek a magyar gyümölcsnek és zöldségféléknek. A belgák, hollandok, dánok, bolgárok általában sokkal jobb kertészek, mint mi vagyunk. De az éghajlatuk mindegyiknek tengeri levegőjű, paradís, és a bolgárokat kivéve egyik sem kap annyi napfényt évente, mint a Kárpátok medencéje: Magyarország.”

Németh László: Életcél

A másik magyar reformer, agrárgondolkodó, a mezőgazdaság ügyének előre-mozdítója, Németh László így fogalmazott Életcél című írásában a Kertről:

„A mi területünk: az új, az embermilliókat felszívó új világ: a Kert, a mi-nőség-földművelés. A föld milliókat küldött fel a városokba, de ma még több milliót hajlandó kertjébe visszavenni. Fémek, fűszerek és mozdonyok helyett: zöldséget, gyümölcsöt, apró állatot kínál ez az új világrész, annyit, amennyi

számára tudásunk s szorgalmunk rajta helyet szorít. A Kert épp olyan nagy jelképe századunknak, mint az előzőnek: a gyár. Nemcsak anyagi, szellemi is. A Kertet kereste a múlt század kapitalizmusának ellenzéke: az új európai irodalom java a Kert irodalma; kertvárosokba szövik ma a városi ember, s a Kert erkölcséről és államáról álmodunk mindnyájan, százféle álomban.

Minden kiáramlás új népeket emel fel; a keresztes háborúk az olaszt, franciát, flandriait; az Újvilág felfedezése: a spanyolt, portugált, angolt; a kapitalizmus: az amerikai, németet, zsidót. Mit várhat Magyarország, az eddig elkerült, ettől az új kiáramlástól? Sokat. A természet kertországnak szánta, nagybirtokai szabad teret kínálnak új, tiszta kertészgyarmatoknak, lakosságának csak kis része iparosodott el, természete könnyebben elsodródhat most, mint a kereskedelem és a gyáralapítások korával, kertjei trágyája: trágya lehet kultúrája alá is. Útjába esik az új kiáramlásnak; de egy kiáramlás útjába esni nem csak remény, hanem veszély is. Amerika megszállásának nemcsak spanyoljai voltak, hanem inkái is. Félő, hogy a magyarból is ez lesz. Éppen, mert a földje az új idők Amerikájához tartozik; nagyobb lesz felé a népek tolongása. Étvágyak viharába kerül: foglaló ösztönök keresztútjára. Ha eddig elkerülte a történelem, most a szemébe néz, s fölemeli, vagy elsodorja. Az új „kertszellem” homályos ösztönből világos eszme lett.”

Edmond Bordeaux Székely: Ökológiai egészségkert

(A túlélés könyve)

A könyvet 2001-ben adták ki Magyarországon, holott az erdélyi magyar származású, Franciaországban élt pap-író 1979-ben jelentette meg először. A könyv alapgondolata az ökológiai szempontok szerint művelt kert, amely egyharmad hold nagyságú, és képes eltartani egy négyfős családot. Minden elemében követhető, előremutató eszméket tartalmaz, és gyakorlati tanácsokkal segíti az olvasót az ökológiai kertművelés elsajátításában. Edmond Székely nem láthatta előre azt a válságot, amely most köszönt az emberiségre, de már harminc évvel ezelőtt pontosan megfogalmazta a mai problémákat, és valódi választ adott rájuk: az ökológiai egészségkertet. „*A kölcsönös megértés vezet az együttműködéshez, az együttműködés a békéhez, a béke a túléléshez.*”

A Kert

A Kert évszázadok óta termelői funkciója mellett jelkép is: a kozmosz kicsinyített mása, világmodell, a földi Paradicsom. Élet és halál harmonikus egységét szimbolizálja, mivel nyomon követhető benne a születés, a fejlődés, a kiteljesedés és a pusztulás – az élet minden fázisa. A Kert kicsinyített mása a bolygónak, a gondoskodó, alkotó ember területe, képességeinek kibontakoztatója.

Zarathusztra volt minden idők első kertésze, a Zend Avesztában lefektette a természetes kertészkedés alapelveit – ez volt a mezőgazdaság első enciklopédiája. Zarathusztra víziója a világról egy gyönyörű és termékeny kert volt, amely követi az évszakok változásait, élelemmel látja el művelőjét, tanít és gondoskodik egyben.

Az egyiptomi kultúrában a természeti adottságok miatt igen nagy értéke volt a művelhető területnek, ráadásul szakrális jelentést is tulajdonítottak a kerteknek. A feliratok szerint Amon isten megparancsolta Hatsepszut királynőnek, hogy építsen számára egy nagy kertet, amelynek közepén templom áll. III. Ramszesz fáraó a Medinet Habuban emelt templomnál először egy nagy kertet építtetett: „tágas helyet, ahol annyi a lótusz és papirusz, mint a homok”. Az egyiptomiak azt remélték, hogy lelkük haláluk után is részesedni fog a kert áldásaiból, ezért a sírkamrák falaira kertrészleteket festettek.

Mezopotámia, többek között, függőkertjeiről volt híres, amelyeket valószínűleg a zikkuratok mintájára építettek. Az ókor hét csodájának egyikeként tartották számon Szemiramisz királynő függőkertjét.

Perzsiában – Egyiptomhoz hasonlóan – a természeti körülmények miatt a kert az életet adó oázis, maga a Paradicsom. A kertek szeretete és a fák kultusza gondolkodásuk egyik meghatározó eleme. A kertészkedés az ifjúság neveléséhez tartozott, leghíresebb versgyűjteményeik a Gulisztán (Rózsakert) és a Busztán (Gyümölcsöskert) címet viselik. A perzsaszönyegek egyik alaptípusa is a kertet szimbolizálja. A zord idő beálltával hatalmas, kertet ábrázoló szönyegekkel pótolták a valódiakat az uralkodó számára. A téglalap alakú mezőt – amely a tipikus perzsa kert sémája – egyenes vonalú csatornák osztják föl, melyek virágokkal és cserjékkel teli négyszögeket határolnak. Ez megfelel a négy paradicsomi folyó által négy területre osztott univerzum ideájának.

A következő kor kertészei az Esszénus közösségek voltak a Holt-tenger partján, a mai Izrael területén, a kereszténység előtt. Bár sivatagos, rossz minőségű földön éltek, mégis képesek voltak virágzó kerteket teremteni, mert ráéreztek a természet körforgására. Ők voltak, akik feltalálták a komposztálást. A növényi hulladékok mellett kecske- és birkatrágyát is használtak, illetve homokot és porrá tört köveket keverték a komposztba, így kiváló minőségű termőföldhöz jutottak.

A Távol-Keleten – különösen Kínában és Japánban – nagy jelentősége volt a magánkertek ápolásának, amelyek a természettel való közvetlen kapcsolatot jelentették. A kertek a természet kicsinyített másai voltak; két legfontosabb alkotóelemük, a víz és a kő vagy szikla, az aktív és passzív princípium együttesét, a világ változtathatatlan lényegét tükrözik, míg a növények a születés és pusztulás folytonosságát, a mulandó szépséget jelenítik meg.

A városi gazdálkodás

A kertművelés városba költöztetésében, a városi gazdálkodás ötletében nincs semmi új. A tömeges szállítás, a hipermarketek és a hűtőkamionok kora előtt a városok sokban függtek a városi kertészek áruitól. A friss terményeket helyben termesztették, rövidebbek voltak a szállítási távolságok, továbbá kisebb és lassabb a szállítókapacitás. Számos tanya, kisebb majorságok vették körül a városokat, ahogy abban az időben léteztek még a konyhakertek, amelyek fontos részét képezték a családok önellátásának. Kisebb városokban vagy a külvárosokban még ma is fellelhetők ennek a tradíciónak a maradványai.

Ma az európai városi lakosság többsége azt sem tudja, melyik végén kell megfogni a kapát; gyermekeink egy része meg van győződve, hogy a tehén lila, és fogalmuk sincs róla, hogy az asztalra kerülő termékek nemcsak úgy „lesznek”, hanem nőnek, termeszthetők, és étellel teli gondoskodást igénylő élőlények. A 21. század elejére meggyőződésünkbe vált, hogy semmi dolgunk az asztalunkra kerülő élelmiszerekkel, csak megvásároljuk és megesszük őket. Ennyire egyszerű! Az élelmiszer csak egy szükséges eleme az életünknek, élettelen tranzakció eredménye; a kényelemért feláldoztuk a minőséget, megtanultuk elfelejteni az élelem értékét, elfelejtettük a „munkánk gyümölcse” kifejezés valódi értelmét.

A nagyüzemi mezőgazdasági termelés érdekelt a genetikailag módosított növényvédő szerekkel kezelt, rövid termesztési idejű, profitorientált termékek előállításában. Az előrecsomagolt élelmiszereink tápértékben szegények, betakarításuk inkább igazodik a szállítási és eladási szabályokhoz, mintsem a természet adta érési folyamathoz. Miközben áruházaink tele vannak egzotikusabbnál egzotikusabb, több ezer kilométerről szállított, viszonylag olcsó élelmiszerekkel, nagyanyáink gyümölcsei, befőttei, saját készítésű savanyúságai mind ízben, zamatban, mind belső tartalomban és tápértékben messze felülmúlták ezeket. Ma a saját testünk táplálása inkább igazodik a divathoz és a reklámhoz, mintsem természetes biológiai igényeinkhez.

A termelői piacok, a bioélelmiszer-boltok megfelelő minőségű termékeket árulnak, de ha belevágunk a saját termesztésű élelmiszerek előállításába – akármilyen kis léptékben is –, nemcsak jobb minőségű táplálékot kapunk, de megváltoztatja az élelemhez való viszonyunkat, és átalakulnak étkezési

szokásaink is. Nemcsak azt tudjuk majd, honnan származnak az ételeink, miként, hogyan fejlődtek, hoztak termést, mikor takarítottuk be őket; de új ízeket, illatokat fogunk felfedezni, amelyeket a hipermarketek árubősége régen elfeledtetett velünk. A saját élelmiszer előállítás egyfajta ellenállás, egy erőteljes NEM kifejezése a nagyüzemi földművelésre, a genetikailag módosított élelmiszerekre, az ízetlen gyümölcsökre, az agyonműtrágyázott és vegyi anyagokkal kezelt zöldségekre, és nem utolsósorban a lélektelen üzletre, amely a természettel és a minőséggel szemben a profitot helyezi előtérbe. Ha helyben termelünk, megtakarítunk is: nincs szállítás, nincs reklám, adó, közvetítői díj és üzemanyagköltség. Az önellátás saját magunk és családunk ellátását jelenti, mely nemcsak az egészségünknek tesz jót, de takarékoskodunk, és a környezetterhelést is csökkentjük.

Miközben az üzemanyag ára folyamatosan nő, ezzel párhuzamosan az élelmiszerek is egyre drágábbá válnak – megtanulni, hogyan termeljük meg a saját szükségleteinket, a legbölcsebb hosszú távú befektetés, amit tehetünk. Megtanítani gyerekeinket a kertművelésre, a gondoskodásra, az előrelátásra, a leghasznosabb készség, amellyel útnak indíthatjuk őket az életben. A városi gazdálkodás vásárlóból termelővé nemesít bennünket. Természetesen továbbra is fogunk vásárolni kenyeret, csokoládét, lisztet, cukrot, kávé, teát, bort, sok mindent. A városi gazda nem válik idegenné a boltok világában, továbbra is megmarad a vásárlás, a válogatás öröme, mégis átalakul a termékekhez való viszonyunk: fontosabbá válnak a praktikus szempontok, mint a reklámok hívó szava. Nagyobb az érték a teremtésben, mint a költekezésben.

Önellátás

A városi tanyán a cél nem lehet a teljes önellátás, ennél lényegesen összetettebb az életünk, sokkal magasabbak az igényeink, és sokkal rövidebbek a napjaink. Nem valósítható meg, hogy minden szükségletünk előteremtésére legyen időnk, tudásunk és lehetőségünk. Összetett társadalmakban élünk, ahol a munkamegosztás, a szakmák sokfélesége teremti meg a kényelmet és a harmóniát. Mindenkinek megvan a maga feladata, a saját része a nagy egészben. Az önellátás egy először még apró rész kisajátítását jelenti a szükségletek sorából, és annak önálló, saját elvégzését tűzi ki célul. Minden,

amit magunknak termelünk, amiért nem pénzzel fizetünk, hanem munkával, gondoskodással, kreativitással és időráfordítással teremtünk elő, az önellátás felé vezető út egy-egy lépése. Önellátás lehet, ha meg tudjuk szerelni elromlott gépeinket; önellátás, ha tudunk varrni, kötni; önellátás, ha teremtünk, nem csak fogyasztunk. Az önmagunkról való gondoskodás egyik első lépése a törekvés az önellátó életmód elérésére, felfedezése azon képességeinknek, hogy el tudjuk látni magunkat, hasznot tudunk termelni magunk és a közösség számára.

A városi kert a zöldség-gyümölcs saját felhasználásra való megtermelését jelenti, bármilyen kis mennyiségben. Önellátók lehetünk azáltal, ha fűszereket termelünk a balkonládában, vagy ha néhány fő paradicsomot gondozunk. Ha valakinek kertje is van, akkor a saját szükségletekre való termelés igen magas szintjét is elérheti.

Az önellátás – bármilyen kis mértékű is legyen – függetlenné tesz, mivel nem szorulunk mások segítségére; önmagunk képességeiben és tudásában bízva szabadnak érezhetjük magunkat, mert az élet egy apró területén csak magunktól függünk, saját magunk urai vagyunk. Az önellátás haszonelvű, ám nem szükségszerűen pénzben mért nyereségről van szó. A többlet igen sokrétű lehet, mivel sok, pénzben nem kifejezhető dologgal gyarapítja életünket – például örömmel, büszkeséggel, elégedettséggel és biztonsággal. A haszonelvűség jelentse cselekedeteink hasznosságát, valami létrehozását, ne mások megkárosítását és a környezet pusztítását. A Kert az öröm forrása, mely magabiztosságot ad, mivel a magunk urának érezhetjük magunkat ezen a kis darab földön, és terményeivel másokat is megörvendeztethetünk.

Takarékosság

Minden megtakarított forint egy újabb forint bevételt jelent. Azonban a takarékoság nem csak direkt megtakarítás: egyéb előnyökhöz is vezet. Ha a vásárlásaid során takarékoskodsz, és a szállítási költségeket is csökkented, úgy a természet megóvásán is nyersz. Ha a fűtéssel-hűtéssel takarékoskodsz, nemcsak pénzt takarítasz meg, de a környezetszennyezést is csökkented. Valójában minden megtakarított forint – hosszú távon – többszörösen térül meg.

Az elmúlt évtizedek a féktelen pazarlásról, a reklámokról, a fogyasztás istenítéséről szóltak; az ember valódi teljesítménye és az általa felhasznált értékek végletesen elszakadtak egymástól. Fogyasztási igényeink az egekbe szöktek, miközben ezek hasznossága a semmit közelíti. Eltorzult az értékrendünk, a valóságtól elrugaszkodtak az ideáink, szinte minden cselekedetünk természetellenes. A fogyasztásra épülő társadalmaink önmagukat és a bennük létező embert emésztik fel leginkább. Feléljük környezetünket, és ezzel együtt a jövőt. A gazdasági válságból kinövő pénztelenség viszont felülírja majd fogyasztási szokásainkat – újra meg fog jelenni a takarékosság a mindennapok gyakorlatában. Vásárlásainkat racionalizáljuk, eszközeinket megóvjuk, csökkentjük energiafelhasználásunkat, spórolunk majd, ahol csak tudunk. Aki tud takarékoskodni, megkönnyíti a maga életét, és enyhít a természet terhein. Aki képes csökkenteni a túlzott igényeit, tudatosan alakítani szemléletét, az életvitelét és fogyasztási szokásait, kisebb megrázkódtatásként fogja megélni az elkövetkező szűk esztendőket, mint azok, akik megpróbálják fenntartani a fenntarthatatlant. Aki képes hozzáigazítani napi cselekvéseinek gyakorlatát és életvezetési szemléletét a változó idők kihívásaihoz, annak sikeres lehet az átalakulás. Akinek nem sikerül, keserves évek elé néz.

A városi tanya alacsony termelési költségekkel dolgozik, viszont magas a hozama – részben a kiváló minőségű terményeinek köszönhetően, részben a pénz megtakarítása által. A városi tanya, ahol lehet, kikapcsolja a pénzforgalmat az életből; értékmérője nem a pénz, hanem a létrehozott áru.

Környezettudatosság

Hozzászoktunk ahhoz, hogy azt eszünk, amit akarunk, és akkor, amikor akarjuk. Függetlenítettük magunkat az évszakoktól, a távolságoktól, a növények érésének rendjétől. Felfoghatatlan távolságba kerültünk nagyszüleink életvitelétől, nem is beszélve a korábbi korok életmódjáról. Amikor déligyümölcsöket vásárolunk a boltban, vagy melegházban nevelt paradicsomot télen, az mind-mind üzemanyagot, szállítást, szén-dioxid-kibocsátást jelent, ami megjelenik az élelmiszer árában, és a természet pusztításában is. Egyes számítások szerint egy kalória élelmiszer előállítása és szállítása tíz kalória fosszilis energiahordozó felhasználásába kerül, míg ha magadnak termelsz,

az nem pusztítja a környezetet, ezáltal nemcsak magad válsz egészségesebbé, de a bolygó is. Azok a gyümölcsök, amelyek átutazták a fél világot, hogy a szomszéd áruház kínálatában megjelenjenek, nemcsak ízben, tápanyagban és vitaminokban szegényebbek, mint helyben termelt növényeink, de a szállításukkal tovább rombolják a bolygó ökoszisztémáját, növelik a légkör szennyezettségét.

Vásárláskor az ételek kiválasztásánál elsősorban a tápanyag, az íz és a vitamintartalom domináljon, de ugyanúgy vegyük figyelembe választásunk gazdasági összefüggéseit is. A távolról szállított árukért adott pénz nem helyben forog vissza a gazdaságba, hanem eltűnik a szállítmányozó cégek, az áruházláncok és az üzemanyag-kereskedők között, a legkevesebbet éppen az a termelő kapja belőle, aki azt az óceán túloldalán előállította.

Szemléletváltással, tudatos vásárlással alakíthatjuk szűkebb környezetünk gazdaságát, így jövedelemhez juttathatjuk a környékén élő termelőket, adóbevételhez az államot. Ennél még jobb és gazdaságosabb módszer, ha minél többet termelünk a saját szükségleteink szerint, illetve igényeink csökkentésével és az önellátás növelésével – amennyire lehet – függetlenítjük magunkat a globális hálózatoktól és az egyre kevésbé gondoskodó államtól.

A bolygó elérkezett terhelhetőségének legvégső állapotába. Igényeink meghaladják a meglévő kapacitásokat, Gaia fellázad ellenünk. A globális felmelegedés, a fajok kipusztulása nem csak teoretikusok cikkeiben, messziről hallott szóbeszédekben létezik: ez ma már maga a valóság, és holnap még inkább az lesz. Meg kell változtatnunk a bolygóhoz való viszonyunkat, tudatosan kell óvnunk a természetet. Mindenkinél ki kell vennie a részét a fogyasztás csökkentéséből, különben nagy baj lesz – nagyobb, mint amit el tudunk képzelni.

A Kert megtanít a természet működésére, az évszakok változására, az élet szeretetére; lelassítja az időt, segít nyitottá válnunk, mélyebben megélnünk a kapcsolatainkat, és legfőképp megmutatja valódi helyünket az univerzumban.

A városi kertész

Meglepően sok haszonnövényt termeszthetünk igazán kis helyen is. A legkisebb terület is lehet produktív, akár már egy cserép föld elegendő – csupán

fantázia és hozzáállás kérdése az egész. A városi kertész szemében az már maga az Éden, ha négyzetméterekben mérheti a művelés alá vonható területet. Ő egyébként sem két, hanem három dimenzióban tervezi meg a kertjét; dzsungelt nevel, és nem szántóföldet művel. Télen az jelenti a luxust számára, ha beülhet a karosszékébe, és arról álmodozhat, mi lesz a következő év növénykísérlete; ha az interneten kutathat magok és új növények termesztési tanácsai után; ha számba veheti, mi sikerült, és mi nem az előző szezonban; ha átgondolhatja, hogyan bővítheti a kertjét, milyen új növényekkel gazdagíthatja a minidzsungelt, amelyet magáénak tekint. Ha magával ragadott a városi kertészkedés, azt veszed észre, hogy egy miniüvegházról álmodozol, ahol függetlenítheted magad az évszakoktól, egzotikus növényeket termesztetsz, és növesztgetheted a palántákat, amelyek majd tavasszal kikerülnek a kertbe.

A városi kertész közösségi lény: nemcsak a növényekkel kerül szorosabb kapcsolatba, de olyan társakat is talál, akik hasonlóképp gondolkodnak, azonos a szemléletük. Önkéntelenül is közösséget épít, megosztja a tudását, tanul másoktól, és együttal tanít másokat.

Néhány ok, amiért érdemes létrehozni a városi tanyát

A környezet védelme. A nagyüzemi élelmiszer-termelés számos módon rongálja a környezetet: a vegyi anyagok használatával, a föld kizsigerelésével, a természet rendjébe való beavatkozással, a monokultúrák térhódításával, genetikai mutációk létrehozásával vagy magával a szállítással. Az áruházakban kapható élelmiszerek elképesztően nagy távolságokat tesznek meg, néha a fél világot átutazzák, hogy a végén az asztalunkra érkezzenek. Termelj helyben, termelj természetesen. A saját kert hozzájárul a környezet állapotának javulásához, megköti a légköri szén-dioxidot, oázis a városi betonsivatagban.

Töltsd a szabadidődöt értelmesen! A saját kertet művelése nem kerül több időbe, mint beülni az autóba, üzemanyagot és időt pazarolva elmenni a legközelebbi áruházba, várni a sorban, majd ugyanezt az utat megtenni visszafelé. A saját kertet hozzád igazodik, mivel te határozod meg az időbeosztásod. Észre fogod venni, hogy egyre többet vagy a növényeid között, mert ettől jobban érzed magad – a növényeid izgalmasabbak, mint a televí-

zió sorozatai, étellel telítenek, új célokat adnak, egyszerűen szereted őket. Ha azt veszed észre, hogy beszélsz hozzájuk, igazi kertésszé váltál.

Zamat és íz. Zamatosabbnak, ízletesebbnek fogod érezni a saját terméneid, nemcsak azért, mert magad termelted őket, és így közöd van hozzájuk, hanem mert egészségesek és jól neveltek, rövidebb utat tesznek meg a tényérodig, nem károsodik a beltartalmuk.

Frissesség. A boltban vásárolt növények betakarítása inkább igazodik a szállítási szempontokhoz, mint az érési időszakhoz, a frissességhez. A saját kertedben akkor szüretelsz, amikor a termés tökéletes; a zöldség azonnal felhasználásra kerül, minden a legjobb időben történik.

Takarékosság. Gondold végig, mennyi költség rakódik a zöldségekre, gyümölcsökre, fűszerekre, amelyeket a boltban vásárolsz. Minden pluszköltséget te fizetsz meg, az árak csak igen kis hányadát képezi a termék valódi értéke. Az üzlethálózatok, hipermarketek elnyelik a tőled származó bevételt, így annak a szűkebb környezetben szinte semmi haszna, mivel nem kerül vissza a helyi pénzforgalomba. Az általad vásárolt zöldségek árából a legkevesebbet a gazda kapja: ez a fajta kereskedelem csak az üzlethálózatoknak éri meg. Minden forint, amelyet az önellátás által megtakarítasz, téged és a természetet gazdagít.

Termelj magad, vagy vásárolj a helyi piacokon. A helyi termelőktől vásárolt áruk bevétele helyben marad, a közösséget gazdagítja. A saját terméneid eladhatók, cserélhetők, elajándékozhatók. Ajándékozni nem szükségszerűen csak a boltokban vásárolt árukkal lehet, ennél sokkal értékesebb, ha magad készítesz, alkotsz valami tényleg személyeset, hasznosat.

A kertészkedés tanít. A kertészkedés megtanít a természet megbecsülésére és védelmére, így egészséges szemléletet alakít ki. Tanítsd meg a gyerekeket a kerted működésére, mutasd meg nekik a növények fajtáit, segítsd őket a saját kis kertjük gondozásában, növényeik nevelésében, hogy értsék a természet rendjét, a gyakorlat során megtanulják a természet védelmének fontosságát. Ha megmutatod a gyerekeknek, hogy honnan jön az étel, hogyan működik a természet, hogyan fejlődnek és milyen terméseket hoznak a növények, azáltal olyan tudás birtokába jutnak, mely egyre fontosabb, és a jövőben még inkább az lesz.

A táplálék minősége. A mezőgazdasági tömegtermelés és kereskedelem feláldozta a minőséget a mennyiség érdekében. Ezzel szemben a városi tanya a minőséget helyezi előtérbe, a megfelelően nevelt növények, a saját

kertünk terményei megbízhatóak, gazdagak tápanyagokban és ízben, inkább szolgálják testünk igényeit, mint a fagyasztott, ki tudja, honnan származó, és hogyan nevelt zöldségek, amelyeket a boltban kapsz. Hányszor hallottál fertőzött élelmiszerekről, adalékanyagokkal dúsított ételekről, tömeges megbetegedésekről? A saját terményeid a boltinál nemcsak jobbak, de biztonságosabbak is!

Felhasználás. Könnyű mesterszakácsnak lenni, ha saját fűszerekkel ízesíted a magad főztjét. Tanulj meg főzni, befőzni, konzerválni, használd a saját terményeid! Ez különösen igaz a tartósítás tudományára. Ha tudod konzerválni a kertet terményeit, hosszú távra biztosíthatod magadnak az élelmiszerek jelentős részét, és sokat könnyítesz a családi költségvetésen.

Önellátás egyenlő biztonság. Ki tudja, milyen idők jönnek? Ki tudja, mennyibe fog kerülni jövőre az élelmiszer? Ki tudja, egyáltalán lesz-e munkád és pénzed, ami fedezi a szükségleteid? Ha képes vagy az önellátás bármilyen szintjére, az biztonságot ad, ahogy tette azt az éléskamra is a múltban nagyszüleinknek. Termelj, tartósíts és raktározz! Gondolkozz hosszú távon. A városi tanya által javul a család és az állam gazdasági mérlege, értéket termelsz, kevésbé szorulsz rá mások vagy az állam támogatására.

Önértékelés, hasznosság. Sokan veszítik el az állásukat, és kerülnek bizonytalan helyzetbe. A munkahely elvesztése súlyos csapás az egyén önértékelésére, aki feleslegesnek, haszontalannak érzi magát. Vannak, akik az önpusztítás felé fordulnak: alkohol, rossz társaság, vagy még rosszabb is jöhet. Te ne ezt tedd! Fordulj a Kert felé, hiszen az általa megtermelt zöldségek, gyümölcsök valódi értéket, pénzben kifejezhető hasznot jelentenek. A Kert sok mindenre meg fog tanítani, és esetleg új irányokat is ad az életednek. Új közösségeket fedezel fel általa, megváltoztatja az értékrendedet.

Életminőség, egészség. Megváltozik a viszonyod nemcsak az ételeidhez, a természethez, de saját testedhez is. Jobban karbantartod magad, jobb minőségű ételeket eszel, több természetes vitaminhoz jut a szervezeted, többet mozogsz, többet vagy a szabad levegőn, egyszóval, egészségesebb életet élsz. A városi tanya kikapcsol, új energiákat szabadít fel, lefoglalja a gondolataid, szeretetre és gondoskodásra tanít, átmozgatja tested.

Szabadítsd fel a benned rejlő gazdálkodót!

Képzeld el, hogy olyan salátával, paprikával, paradicsommal vendégeled meg barátaid, amelyeket magad termeltél; vagy egy reggeli rántottát, amelyhez a tojást a saját tyúkjaid tojták még aznap, mellé saját készítésű barackdzsemmel, zöldségekkel, savanyúságokkal – mind saját termés, természetesen. Gondolj egy téli reggelre, amikor a magad termelte gyümölcsből készített lekvárt majszolod, érzed a napfény ízét, terményeid zamatát, emlékszel, hogyan értek be a gyümölcsök, mennyire gazdag volt a szüret, hogyan készítettél belőlük lekvárt. Képzeld el a süteményt, amelyhez a mézet a helyi termelőtől vásároltad, esetleg a saját terményedért cserélted. Hova kellene költöznöd, hogy ilyen életet élj? Vidékre, tanyára?

Mielőtt elkezdenél azon gondolkodni, hogy feladod az eddigi életed, és vidékre költöazol, nézz jól körül. A városok folyamatosan növekednek, terjeszkednek, miközben mérhetetlen kiterjedésű kihasználatlan terület található bennük. Ha a városi gazdálkodó szemével nézed a környezeted, számos megműveletlen, szabad területet találhatsz magad körül, amelyek alkalmassak a városi tanya létrehozására. Ilyenek lehetnek a ház előtti előkertek vagy a hátsó kertek, a senki által nem használt grundok, parkolók, belső udvarok, függőfolyosók, teraszok, balkonok, ablakok, lapos tetők, garázstetők, de akár közparkok elhanyagolt földterületei is. Ha el tudsz távolodni a kerítésekkel körülvett hétvégi házak és kertek képétől, számos kiváló helyet fogsz találni a városi tanya megvalósításához. Gondolj a dzsungelre, ne a szántóföldre. Az igazság az, hogy elképesztő mennyiségű növényt termesztethsz nagyon kis helyen is. Akár a tulajdon lakásodban is termelhetsz növényeket saját fogyasztásra. Van néhány négyzetméter saját földed? Ha nincs ennyi sem, legalább van egy napfényes sarok a lakásodban vagy a teraszon, esetleg az erkélyen vagy a lakásod előtt, a függőfolyosón, ahol elfér három-négy műanyag láda a növények számára? Ha ez sincs, bérelj egy kis darab földet a rokonok hátsó kertjében, vagy válj gerillakertésszé: parkokban, elhagyott területeken hozd létre a tanyádat. Hihetetlen mennyiségű muskátlit terem a városi balkonládákban, és bár színesek, bűdösek, és hasznot sem hoznak, mégis ugyanannyi gondoskodást igényelnek, mintha paradicsomot vagy fűszernövényeket ültetnél a helyükre. Mindez csak szemlélet kérdése.

Sokan gondolják, hogy a kertészkedés nem nekik való, túl sok gonddal jár, túl megerőltető. A kertészkedés nem megerhelő fizikai munka; észre fogod venni, hogy sokkal inkább szellemi teljesítmény. A városi tanya inkább érzelmi, intellektuális kihívás; kevés olyan munkafázist találsz a kertben, amihez valóban fizikai erőre lenne szükség. Éppen ezért idősek és fiatalok egyaránt művelhetnek kertet, akár kerekesszékből is lehet kertészkedni, az emelt ágyások használatával. Amikor kertet művelsz, a lelked is műveled: a bensőd gazdagodik, kiteljesedsz.

Arra gondolsz, hogy erre végképp nincs idő? Akkor gondold újra.

A saját városi tanyánk hozzánk igazodik, mi határozzuk meg időbeosztásunkat. Néhány általános gazdálkodói tevékenység – mint például a házi kenyérsütés, virágok gondozása, sütés-főzés – már a mindennapi életünk részévé vált. Más konyhai eljárások, mint például a savanyúságok ecettel való tárolása vagy a befőzés, ugyancsak sokak passziói lettek, egyesek számára pedig létkérdés. Az ehető növények termesztése nem kerül több időnkbe, mint a muskátlik nevelése az erkélyen, a virágágyások gondozása, a pázsit nyírása, viszont sokkal hasznosabb és kifizetődőbb.

Más, nagyobb lélegzetvételű projektek, mint például az esővíz gyűjtése az öntözéshez, több időt vesz igénybe, anyagi befektetést is igényel, de ha egyszer elkészült, onnantól időt és pénzt takarít meg – gondolj csak az emelkedő vízdíjakra!

A városi tanya nem szól másról, mint az újrahasznosításról, és arról, hogyan alkossunk valami hasznosat magunk számára, gyakoroljuk kreativitásunkat és vegyünk részt aktívan a természet körforgásában. Természetesen minden praktika, ami ebben a könyvben le van írva, költséghatékony is egyben, legalábbis ha hozzávesszük azt a mérhetetlen örömet és elégedettséget, amelyet magunknak szerzünk ezzel. Az elvetendő magok és palánták olcsók, a növényi hulladék komposztálása ingyen van, az eső és a napfény szintén nem kerül semmibe: a természet csak ránk vár, hogy segítsen termelni. A kezdő városi kertész számára a legmegdöbbentőbb élmény a növények gazdagsága, például egy icipici magból kinövő bokornyí paradicsomnövény, amely állandóan hozza bőséges termését. Ha már többféle magot is elvetesz, lenyűgöző lesz látni a növények sokaságát és a termés gazdagságát.

Miközben a válság miatt a társadalmak egyre inkább elszegényednek, maga az egyén időmilliomossá válik. A négynapos munkahét vagy a munkanélküliség csökkenti a családok pénzállományát, ugyanakkor mérhetetlen mennyiségű szabadidőhöz juttat. Ezt persze a televízió előtt is el lehet tölteni, de annak semmi haszna, kiutat nem jelent, értéket nem teremt. A Kert átalakítja az Időt: elfoglaltságot ad, terményekkel gazdagít, hasznossá teszi az Embert.

A paradigmaváltás

A városi kertészkedés az élet kellemes voltának felfedezése és belső nyugalom megtalálása. Tenni-venni a növényeinkkel, megízlelni a munkánk gyümölcseit, vagy csak egyszerűen szemlélni a magunk teremtetete vegetáció burjánzását, kikapcsolódást jelent a városi kertész számára a mindennapok örületéből. Sokan napunk jelentős részét a számítógép előtt vagy gépek mellett töltjük, stresszel, feszültséggel teli hétköznapiakban, elidegenedve a természettől. A városi kertészkedés visszavezet minket a természet világába, az évszakok váltakozásába, emlékeztet minket a helyünkre a nagy körforrásban.

A városi kertészkedésben az önellátás vágya fejeződik ki. Szeretjük a saját magunk sültötte kenyeret, mert jobb, mint amit pénzért vásárolhatunk; egyre többen főznek, hallatlanul népszerűek a gasztronómiával foglalkozó könyvek, televízióműsorok. Szeretteinknek apró ajándékokat készítünk, mert értékesebbnek véljük azokat a boltban vásároltakkal, és élvezetet nyújt az elkészítésük. Mindenki szunnyad valamennyi kreativitás, csak az irányt kell megtalálni. Ugyanígy szerethetjük a saját magunk által termelt paradicsomot, salátát, uborkát, mert mag koruk óta ismerjük őket, mi neveltük, gondoztuk, öntöztük őket, közünk van hozzájuk, ők a saját teremtményeink meg nyilvánulásai is. A városi kertésznek nem célja a teljes önellátás – nem is lehet az –, de érdemes belevágni, egy apró kísérletet, a legkisebb lépést megtenni, majd hagyni, hogy magával ragadjon a természet, és a végén azon vesszük észre magunkat, hogy kisebb dzsungelt nevelünk a balkonládában vagy a hátsó kertben. Egyenként ismerjük a növényeinket, izgalommal tölt el a növekedésük, a természet kiteljesedése, a termés megjelenése és érése. A városi kertész az étellel foglalkozik, miközben maga is étellel telítődik, le-

foglalja az elméjét a természet sokszínűsége és változatossága, nyugalomra lel a maga alkotta mikrokozmoszban.

A városi kertész önellátó, újrahasznosító életszemléletet alakít ki, más-ként tekint a környezetére, az élő dolgokra – legyenek azok növények vagy emberek –, mást jelent számára a hasznosság és haszontalanság fogalma. Nem jobb vagy rosszabb másoknál, csak más.

Kiáltvány a pázsit ellen!

Építészeti újságok, szabadidővel foglalkozó magazinok kedvelt témája a pázsit. A feltörlött zöldek, tömör, egyenletesen nyírt és öntözött pázsit ma már szimbólum, az elegancia és a gazdagság jelképe, holott ennél feleslege-sebb és kártékonyabb módon nem is használhatnánk fel azt a kevés földet, amelyet a magunkénak tudhatunk. Ma a városi környezetben a legnagyobb területen termesztett növény a fű, amelyet megenni nem lehet, viszont na-gyon sokba kerül a fenntartása, és semmilyen hasznót nem termel. Száz év-vel ezelőtt senkinek sem jutott volna az eszébe, hogy ekkora területet egy ennyire haszontalan növényvel vessen be. Amennyiben nem futballpályát vagy golfpályát üzemeltetsz, a fű csupán esztétikai értékkel bír, hasznót nem hoz, csak kiadásokkal jár.

Sokszor hallani azt az érvet, hogy a gyerekek és a kutya miatt kell a pázsit, mert ők csak a füvön tudják elképzelni, hogy jól érezzék magukat. Az igazság azonban az, hogy a gyep unalmas, a gyerekek sokkal jobban szórakoznak a kerti dzsungelben, hiszen ott több érdekes felfedeznivaló akad számukra. Megismerik a növények fajtáit és terméseit, sőt saját kicsi kertet is kialakít-hatnak maguknak, amely csak az övék, az ő munkájuktól függ, és amelyre büszkék lehetnek. A saját kiskert felelősségre és gondosságra tanítja őket. A kutyák is több izgalmat találnak a kert sokféle illata, növény- és állatvilága között, túl azon, hogy több időt tölthetnek a gazdáikkal, miközben azok a kertet gondozzák. A pázsit sivatag, míg a kert maga a mikrokozmosz.

Néhány adat a pázsit haszontalanságáról:

- Az Egyesült Államok 85 millió kertjének jelentős része pázsittal van be-ültetve, amelyek összterülete megközelíti a 30 millió holdat.

- A pázsit kétszer-háromszor több vizet igényel, mint az ugyanakkora területű zöldségskert.
- A pázsit karbantartásához állandóan szükséges a gyomirtók és mesterséges tápanyagok használata, amelyek rombolják a föld természetes organizmusait, szennyező hatásúak, és csak egyféle növény termesztésére teszik alkalmassá a termőtalajt.
- A pázsit mesterséges környezet, monokultúra, nem ad otthont más élőlényeknek.
- Minden forint, amelyet magra, öntözésre, fűnyírásra, kerti gépekre, kémikáliákra, kertészre költesz, kárba veszett pénz, haszontalan befektetés.

A városi kertész egyik alapszemlélete az, hogy a munka, amelyet a kertben végez, legyen értelmes és hasznot hajtó is – bármilyen kicsi legyen is az a haszon. Azért gürcölni a munkahelyen, a gyárban vagy a számítógép előtt, hogy aztán az ezzel megkeresett pénzt kifizessük a kertészre, aki rendben tartja a pázsitot, vagy a vízszámlára – hiszen egy-két melegebb nap után a fű sárgulni kezd –, értelmetlen. Fel-alá tologatni a fűnyírót, majd a kukába dobni a lenyírt fűvet, mert a pázsitunk így fog „rendezetten” és elegánsan kinézni, ugyancsak haszontalan és pazarló. Gondold végig, mennyibe került a pázsitod minden négyzetmétere, amikor megvásároltad a földterületet, emellett mennyit költesz a fenntartására, és vedd össze azzal, mennyi örömet szerez, és mennyi hasznot hoz számodra. Milyen gyakran ülsz ki a pázsitra? Mekkora kötődést érzel a fűhöz? Ha belegondolsz, szinte semmit, csak a gond van vele, sem örömet nem ad, sem hasznot nem hajt.

A természet a sokféleségre épül, a városi kertész kertje pedig hasonlóan változatos. Azok a kertek, ahol a pázsiton esetleg egy-két virág vagy néhány rózsabokor árválkodik, természetellenes helyek. Sem bogarak, sem méhek, sem madarak vagy földméli organizmusok nem maradnak meg bennük – sterilek, mesterségesek.

Képzeld el a fű helyett a paradicsombokrok sorát a termés piros gömbjeivel, a paprika sárga színfoltjait vagy egy lugast szőlővel, babbal, borsóval, a fűszernövények illatát, egy gyümölcsfát, alatta néhány öreg kerti széket, egy asztalt a lugas alatt – hát nem egészen más? Nem töltenéd az időd szívesebben egy olyan, étellel teli kertben, ahol minden növényt ismersz, akikhez kötödsz, és akik árnyékot és termést adnak? Szerinted hiányozni fog a pázsit? Valószínűleg nem. Természetesen a fűnek is megvan a maga szerepe

a kertben, de ne váljon egyeduralkodóvá. Ha lehet, csökkentsd a méretét, és ültess valami hasznosat.

Indítsd el a saját városi farmodat

Az alapok

Minden haszonnövényünk valaha vadon élő növény volt. Hosszú nemesítési időszak után váltak az ember igazi táplálékává, egy-egy tulajdonságukat hangsúlyozva nemesítette ki őket a korai kertész, míg a növények vad tulajdonságai háttérbe szorultak. Nagyobb méretű lett a termésük, húsossá váltak a leveleik, hatalmas, ehető gyökereket növesztettek, miközben a természetes ellenálló képességüket elvesztették – ma már nem képesek az ember segítsége nélkül létezni.

Ha közelről vizsgáljuk a növényeket, láthatjuk, hogy mindegyik küzd a fényért, a vízért, a földben rejlő tápanyagokért; bár a természet békésnek és bujának tűnik, a valóságban egy lassított élet-halál harc folyik a forrásokért.

Haszonnövényeink képtelenek lennének helyt állni a vadonban, a magas terméshozamért cserébe különleges elbánást igényelnek: a legjobb földet, a legtöbb napfényt, állandó vízellátást. Kerti növényeink ma már kevéssé képesek megküzdeni a kártevőkkel, nem viselik a kiszáradást vagy a rossz minőségű termőtalajt, állandó emberi segítségre van szükségük az egészséges fejlődéshez, amit a terméseikkel hálálnak meg. Ez egy egészséges együttélés: a növények a terméseikkel kiszolgálják az embert, aki pedig gondoskodik szaporodásukról és megfelelő életkörülményeikről. Az emberek és növények között van egy kimondatlan megállapodás: „Ti növények elfogadjátok, hogy mi emberek átalakítsunk benneteket valami mássá, mint amilyenek valójában, a természetben lennétek. Cserébe, mi emberek, megszabadítunk benneteket a többi növényvel és a környezettel való állandó harctól, a növekedésetekhez megteremtjük a legjobb körülményeket, megóvunk minden természeti viszontagságtól, és gondoskodunk arról, hogy minden évben szaporodjatok, sokasodjatok.” Ez mind a két fél számára előnyös üzenet.

Alapvető kerti műveleteink mind ezt a célt szolgálják: egymástól megfelelő távolságra ültetjük a növényeket, hogy ne kelljen küzdeniük sem a fő-

nyért, sem a vízért vagy a tápanyagokért, és minden növénynek elegendő helye legyen a növekedéshez. Elpusztítunk minden oda nem tartozó növényt, a gyomokat, ezzel is csökkentve a versengést; gondoskodunk a termőföld állapotáról, komposztálunk, trágyázunk és öntözünk, hogy a legjobb feltételeket biztosítsuk a növények fejlődéséhez. Ezek a legalapvetőbb kerti tevékenységeink, melyekkel növényeinket szolgáljuk. Ha mindezt megteesszük értük, ők boldogan megengedik, hogy a végén megegyük őket, mert bizonyosak lesznek abban, hogy a következő évben is el lesznek vetve a magjaik, biztosítva lesznek létfeltételeik. Így megy ez a kertekben már évezredek óta.

Indíts kicsiben

A legtöbb kezdő kertészt, aki városi ember, és semmit nem ért a növényekhez, csalódások érik. A kertben a kisebb problémák gyorsan válnak nagyobbakká; a természet sokszor nem úgy működik, ahogy azt kívülállóként elvárnánk tőle. Az elhatalmasodó gondokra pedig a legegyszerűbb megoldás az egészet kihajítani a kukába. Ne tedd! Indíts kicsiben, kísérletezz. Ültess egy-két növényt, kérdezősködj, nézz utána könyvekben és az interneten. Az első évben kezdj néhány cserép fűszernövényvel, egy-két paradicsompalántával, azok is épp elég örömet fognak nyújtani. A haszonnövények egyre több gondolatot fogják lekötni, figyelsz rájuk, a beszélgetéseid témájává válnak, egyre inkább kötődsz hozzájuk. Ahogy a városi kertészetbe belejössz, úgy válsz egyre bátrabbá, úgy lesz egyre nagyobb és változatosabb a kertet.

A bukás része a kísérletnek

Nem csak az életben, a kertben is történnek rossz dolgok. Ehhez hozzá kell szokni, így tanul az ember. Néha közbeszól a véletlen, jöhet egy jégeső vagy egy váratlan fagy, elverheti a kertet egy hirtelen zápor, vagy egyszerűen csak valamelyik növényed nem akar élni. A természet kegyetlen, néha az összes odaadás is kevés. Ilyenkor lépj tovább, és próbálkozz valami más növényvel. Becsüld meg azokat a példányokat, amelyek szépen teremnek és növekednek, és felejtse el azokat, amelyek valamiért nem működtek. Kísérletezz tovább, tudatában annak, hogy nem minden kísérlet sikeres. Készíts emlékez-

tetőket, jegyezz fel minden fontos eredményt és kudarcot, használd mások tudását. Taníts másokat, használd az internet különböző fórumait, oszd meg tudásod.

A városi kert tervezése

A városi kert tervezésének első és legfontosabb szempontja az elhelyezkedése. Hogyan mozog a nap, hol keletkeznek árnyékok, honnan lehetne még több fényt nyerni? Hogyan használható ki a legjobban a tér, vannak-e falak, amelyekre lugasfákat vagy futónövényeket futtathatunk, megoldható-e az esővíz gyűjtése, mely növényből mennyit kellene ültetni; és még sorolhatnánk a kérdéseket.

A kert fényviszonyai jelentik a tervezés legfőbb kritériumát. Megfelelően kell elhelyezni a fény- és árnyékkedvelő fajtákat, figyelembe kell venni a növények magasságát, vízigényét. A legjobb megoldás kisebb blokkokra osztani a kert területét. Tervezzünk papíron, sőt a hely és a fény legjobb kihasználása érdekében a városi kertész három dimenzióban képzelel el a kertjét. Függőleges kertek is kialakíthatók, például az eper, a szamóca gyönyörűen nő a falakra szerelt tárolókban, a futónövények – mint a bab, a lugasparadicsom – egészen nagy falfelületeket beborítanak.

A második lépésben el kell dönteni, milyen növényeket ültetünk erre a szezonnra. Ez egyéni ízlés kérdése, illetve a terület adottságaitól függ. Némely növényeknek nagy a helyigényük – ilyenek például a tökfajták, a dinnye, a szederbokrok, a burgonya –, ha kicsi a kert, ezeket nem éri meg termesztetni. Érdemes belekalkulálni a várható hozamot, illetve az adott növény bolti árát és a felhasználás mennyiségét. Igaz, hogy a burgonyából évente közel 100 kilót fogyasztunk, az olcsósága miatt azonban mégsem éri meg csak ezzel a növényt bevetni a kiskertet.

Érdemes olyan növényeket termesztetni, amelyek frissen a legízletesebbek, ilyenek a saláta, spárga, eper, répa, paradicsom; de az olyan puha gyümölcsöket termő bokrokkal is lehet kísérletezni, amelyek egész szezonnalatt teremnek – például a ribizli, málna, áfonya, egres, bab, borsó. Gondolj a télre, termessz olyan növényeket, amelyek tartósíthatók, raktározhatók. A zöldségek, gyümölcsök, savanyúságok akkor a legdrágábbak, amikor nincs

bőség belőlük; a raktározás, szállítás, az áruházak haszna pedig mind árnövelő hatásúak.

A tervezésnél érdemes előre kigondolni az évelő növények helyét. Ezeket később már nem lehet máshova áthelyezni, így hosszú távra meghatározzák a kert szerkezetét. Ugyanez érvényes a gyümölcsfákra, lugasokra és bokrokra is. Ha kicsiben kezdod, a kertet organikusan fog nőni, folyamatosan terjeszkedik, amíg minden hasznosítható felületet és teret megtölt.

Stratégiák az ehető növények termesztéséhez városi környezetben

Szinte mindegy, hol élsz, mindig található terület, ahol kialakíthatod a városi tanyát. Az alábbiakban áttekintést adunk arról, hogyan hozzuk létre a városi tanyánkat. Ezek csak az alapok, a lényeg, hogy beinduljon a folyamat, a többi jön magától. Minden kert más, mindenki a maga elképzeléseit valósítja meg, kertjének gazdagsága a saját tehetségének és gondosságának eredménye lesz.

Négy alapstratégia alakult ki a modern időkben a városi kertek kialakítására:

- cserép-, konténer- és ládakertészet,
- kerti növénytermesztés,
- közösségi kertészkedés,
- gerilla- és kalózkertészkedés.

Cserép-, konténer- és ládakertészet

Talán magas házban laksz, esetleg a belvárosban, ahol nincs egy talpalatnyi szabad földterület sem. Bármilyen is az oka, hogy nincs művelésre alkalmas földterületed, konténerekben, cserepekben, földdobozokban is termesztethetsz ehető növényeket az erkélyen, a ház belső udvarában, a tetőn vagy akár a lakáson belül is. Ha van elég fény, a lakásod is átalakítható kis tanyává.

Természetesen kicsit bonyolultabb úgy kertészkedni, ha egyáltalán nincs saját használatban lévő földed, de ez a probléma kiküszöbölhető, mivel sok

és jó minőségű haszonnövény termesztető ládában, cserepekben, a balkonn vagy az ablakban.

Először is, minden növény, amely elültethető a földbe, ugyanúgy nevelhető konténerben is. Nem kell ragaszkodni a megszokásokhoz. A konténerkertészethez azonban nem elegendő a közönséges kerti föld használata, annak ugyanis túl alacsony a tápanyagtartalma, ezért dúsabb talajra van szükség. A virágföld megfelelő, főleg ha rendszeresen táplálod komposztal, és évente frissíted. A föld a konténerben gyorsan kimerül, ezért érdemes évente dúsítani, minden újabb szezon előtt komposztal feljavítani. Ezzel nem érdemes spórolni, a befektetés busásan megtérül a magas terméshozamban, a vetemény egészséges növekedésében. A növényeknek a napfényen és a vízen kívül egyéb táplálékra is szükségük van, melyet sokféle természetes tápoldat formájában beszerezhetsz a szaküzletekben. Gondosan tartsd be a használati útmutatást, és csak a megfelelő készítményt használd. Kérd ki az eladó tanácsát, érdeklődj. Mindenképpen csak természetes tápanyagokat használj, kerülj a mesterségeset.

Ha cserepekben neveled a növényeid, még az ültetést megelőzően, a föld behelyezése előtt tegyél néhány kavicsot az edény aljára, így a felesleges víz könnyebben távozik, és nem öntöződ túl a növényeket. Vigyázz, hogy alul a lyuk ne tömődjön el.

A legtöbb városi kertész – még ha van is művelhető kertje – a lakásában, az ablakban is termeszt valami hasznosat, egyszerűen azért, mert nem szereti parlagon hagyni a rendelkezésre álló felületeket. Vedd számba a szóba jöhető területeket: ablak, erkély, előkert vagy hátsó kert, lapos tető; és még számtalan hely található, ahol elfér egy cserép vagy egy nagyobb konténer, amelybe ültethetsz valami hasznosat.

Javasoljuk, hogy használj minél több önmagát öntöző földládát, egyszerűen mert praktikus, és nagy hatékonysággal működik. Sok városi kertész akkor is földládát használ, ha van művelhető kertje, csak azért, mert jobb a vízfelhasználása, ellenőrzött a termőtalaj, kevesebb vele a munka, és bőségesebb a termés. A földládákat nem gázolják le a játszó gyerekek, nem rohan rajtuk keresztül a kutya, és nem utolsósorban az is előny, hogy hetente csak egyszer kell feltölteni a víztartalékát – a rendszer beavatkozás nélkül szabályozza önmagát. Megvásárolni a ládákat, vagy még inkább egy kis barkácsolással elkészíteni a saját földládát, a lehető legjobb befektetés, egy szezon alatt is a sokszorosát hozza vissza az árának: az időmegtakarítással,

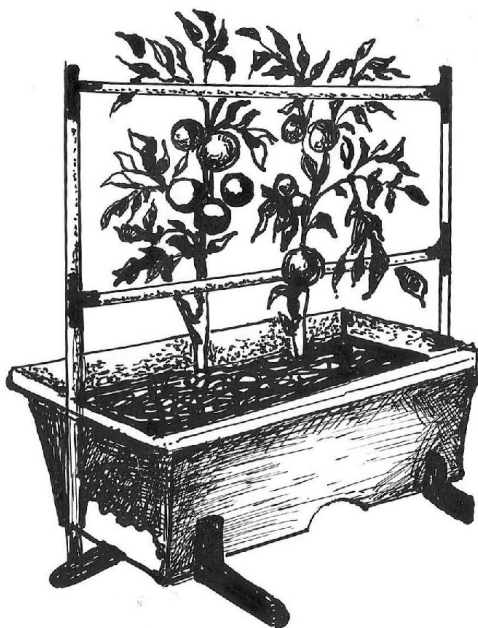
a víztakarékossággal, és nem utolsósorban az extra mennyiségű egészséges terméssel.

Mit termesszünk földládában?

Földládában olyan növényeket termesszünk, amelyek drágák, vagy sokat fogyasztunk belőlük, vagy a frissesség érdekében érdemes őket helyben termesztetni. A salátafajták kiváló példái ennek: könnyen termesztethetők földládában, mindig kéznél vannak, folyamatosan teremnek, sok növénytel társíthatók, és sok pénzt takaríthatsz meg velük.

A saját magunk termelte paradicsom ezerszer jobb, mint a boltban vásárolt, a földládában nevelt bokor nagyon sok termést hoz. Folyamatos lehet a betakarítás, ráadásul ez a zöldség számos módon elkészíthető vagy tartósítható.

A friss borsó egészen különlegesen finom. A borsó kényes növény, amely nagyon gyorsan veszít a zamatából és az ízéből, ám ha otthon termeljük, a minimálisra csökkenthetjük a betakarítás és a felhasználás közti időt, a friss szedésből pedig különlegesen finom ételleket és salátákat készíthetünk.

Ablakkertészet

Ha végképp semmi terület nem adódik, legalább egy ablakod kell, hogy legyen, ahol kis mértékben kertészkedhetsz. Termelj fűszereket az ablakpárkányon, ez kiváló kezdet a városi tanya elindításához, mivel ezek a növények

nem igényelnek túl sok gondoskodást, viszont hasznot hoznak, ráadásul a saját fűszereddel ízesített étel mindig finomabb. Azok, amelyeket a boltban vásárolhatunk, drágák, és mindig a legrosszabbkor fogynak el, és a szárított, csomagolt fűszerek egyébként is sokat veszítenek a zamatukból. Ha elkezded használni a saját magad által termesztett fűszereidet, soha nem fogsz visszatérni a bolti termékekre. A balkonládában termesztett fűszernövények jelentik az első lépést a városi tanya felé vezető úton.

Az ablakkertészethez először is szükség van egy napos ablakra, mert a fűszernövények fénykedvelők. Észre fogod venni, hogy a napfényes időszakban jól termő növényeid télen elhalnak, vagy csak megállnak a növekedésben. Ezért a fűszernövényekre úgy kell tekinteni, mint egyynyári terményekre, érdemes belőlük mindig annyit termesztetni, amennyi elég lesz a téli hónapokra is. A betakarításnál szálanként vágd le, kösd kisebb kékébe, és fejjel lefelé szárítsd ki őket, de ne a napon, mert a direkt fény hatására veszítenek a zamatukból. Tárold őket zárható üvegekben, így egész télen használhatod a saját termesztésű fűszereket.

A fűszernövények legtöbbje kiválóan fejlődik és áttelel a szobában. Kezdetnek válassz megbízható fűszereket: snidlinget, petrezselymet, koriandert, kakukkfűvet, curryt. A bazsalikom és a rozmaring jobban kedveli a szabad levegőt, de termesztethető szobában is, különösen, ha időnként ki tudod helyezni őket a nyitott ablakba. A fűszerek nem igényelnek különösebb gondoskodást, kicsi a vízigényük, és az egyetlen dolog, amire figyelned kell, hogy ne öntözd túl őket.

Szobakertészet

Ha napos, déli fekvésű ablakod van, tovább is léphetsz a fűszernövényeken, és kipróbálhatsz másokat is. Kergesd el a macskát a napfényes felületről, és helyezz el egy tő kocktélparadicsomot egy nagyméretű cserépben. Fontos, hogy nagy cserepet válassz, a túl kis mennyiségű föld ugyanis nem tart meg elegendő vizet, így a növény hajlamos lesz a kiszáradásra, és gyengén fejlődik. A paradicsom sok vizet igényel, gyakorlatilag nem tudod túlöntözni. Meg fogsz lepődni a növekedés gyorsaságán, a termés nagyságán és különösen a növény szépségén.

A szobában nevelt növények jobban növekednek, ha a természetes napfény hatását tovább fokozod mesterséges megvilágítással az esti órákban. A hagyományos izzó, vagy a napfényizzók is megteszik, csak helyezd őket minél közelebb a növényekhez. Nem szükséges különleges lámpákat használnod, a hagyományos égő is tökéletesen megfelelő.

A bab is kiválóan érzi magát az ablakban. Érdemes horgászsinórt vagy vékony spárgát használni, amelyre a bab szépen felfut, és rövid idő alatt élő függőnyt alkot. Ha a nap úgy éri a lakásodat, hogy van egy falfelület, amely extra sok fényt kap, telepíts futónövényeket (pl. babot, lugasparadicsomot), hogy zöldfal legyen belőle – egészen átalakítja a lakás atmoszféráját, díszévé válik az otthonodnak.

Ha szerencséd van, és óriási, déli fekvésű az ablakod, figyeld meg a fény útját az előtte lévő területen, és az egészet beültetheted konténer-növényekkel, akár több négyzetmétert is. Megéri átadni egy kis helyet a természetnek a lakásban is – észre fogod venni, hogy békésebb, kellemesebb lesz tőle az életed, megváltozik a lakás hangulata.

Gombatermesztés otthon

Ha van kamránk vagy pincénk, nevelhetünk gombákat is otthon; növekedésükhöz nincs szükség napfényre, így bárhol termesztethetjük őket, akár a konyhaszekrényben is. Ha egyenletes hőmérsékletet, nedvességet és megfelelő légmozgást biztosítunk számukra, egész évben teremnek. Apró ventilátorral megoldható a szekrényben nevelt gombák szellőztetése. Mielőtt gombatenyésztet hoznál létre a konyhaszekrényben, érdemes körülnézned kertészeti áruházakban, ahol általában termesztésre kész csomagokban is meg lehet vásárolni. Kevesebb a gond vele, és a használati utasítást betartva biztos a termés. A gombatenyésztésnek nincs kellemetlen szaga, nem klasszikus kertészeti munka, viszont nagyon sok termést hoz, mellyel érdemes színesíteni az étrendünket.

Irodakertészet

Időnk jelentős részét a munkahelyen töltjük. Érdeemes ott is körülnézni a városi kertész szemével, hátha találunk elegendő napfényes helyet, ahol természetünk valami hasznosat. Számos dísznövény, kaktusz, pálma található az irodákban – miért ne lehetne felváltani őket valami haszonnövényekkel? Egy cserép koktélpáradicsom talán még szebb is, mint bármely más növény, ráadásul sok termése van, és kellemes kiegészítője lehet a tízórainak.

A pálma helyett nőhetnének gyümölcs-termő bokrok – málna vagy ribizke –, esetleg kisebb gyümölcsfák, futónövények vagy bab és lúgasparadicsom. A haszonnövények lehetnek szépek és hasznosak is egyben, ugyanannyi gondoskodást igényelnek, mint a dísznövények, csak még ráadásul termést is hoznak.

Belső udvar és balkonkertészet

A belső udvarok kertészetének kulcsa a terület maximális kihasználása minden irányban.

Növénypárosítások:

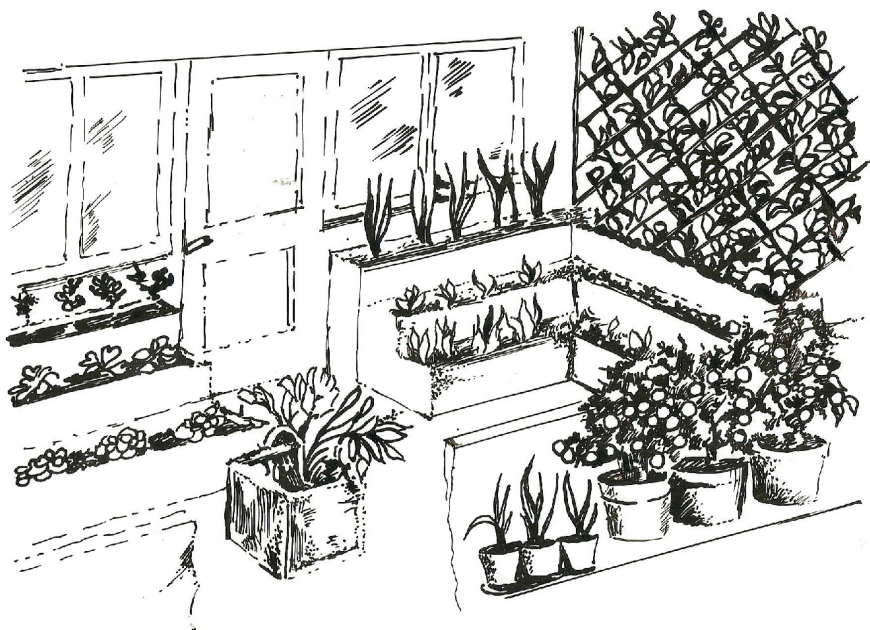
- Használd az alacsony növésű haszonnövények és kúszónövények kombinációját.
- Használd függőtárolókat, terjeszkedj vertikálisan.
- Tegyéél horgászsinórokat minden olyan helyre, ahova a növényeid felkúszhatnak, maximalizálva ezzel a napfényes terület kihasználtságát. Ha még nem termesztettél kúszónövényeket, meg fogsz lepődni, mennyire gyorsan, milyen nagyra nőnek.

- Az alacsony növésű növényeidet helyezd az előtérbe, és mögéjük, a fal elé a nagyobbakat, a fal mentén pedig a kúszó fajtákat, így lesz a legmegfelelőbb a napfény és a hely kihasználtsága.
- Kísérletezz azzal, hogy egy-egy tárolóban többféle növényt társítasz.
- Használd ki minden négyzetcentimétert, minden felületet. Megszoktuk, hogy egy cserépben egy növény árválkodik, mert így „elegáns”, holott a természet nem így működik. Az egyetlen dolog, amire ilyenkor figyelni kell, hogy csak azonos fény- és vízigényű növényeket társíts.

A növények társításánál nem tévedhetsz nagyot, ha például a leveles zöldségeket ülteted együtt, a fűszernövényeket pedig szintén csak egymással nevel egy másik ládában.

Próbáld ki a következő társításokat:

- Gyorsan fejlődő futónövények együtt ültethetők lassan fejlődő, alacsony növésű fajtákkal, így a hely- és fénykihasználás a legjobb lesz.
- Nevelj különböző zöld hagymafajtákat fejes salátával, babbal, paradicsommal.

- Zöldségek minden variációban tarthatók együtt.
- Ültess uborkát, de legyen valamilyen tartószerkezet mellette, hogy felfelé terjeszkedhessen, majd vess el mellé kaprot. E két növényből kiváló savanyúság készíthető.

A városi kertész egyik legjobb választása a gyümölcstermő növények termesztése, mert ezek – ha gondjukat viseled – csak teremnek és teremnek, nem úgy, mint például a fejes káposzta, amely hosszú érlelési időszak után ad egyetlen étkezésre elegendő termést. Termessz különböző fajta babokat, borsót, paradicsomot, uborkát, tököt. Számos cukkini- és dinnyefajta magjai vásárolhatók a boltokban, amelyek termése nem nagyobb, mint egy teniszlabda, és kiváló savanyúság készíthető belőlük. Eredetileg ezek a növények nagy helyigényűek voltak, azonban a nemesítéssel kialakított kisebb változataik lugas- vagy bokorszerűen is termesztethetők.

A konténerek elhelyezése, fényviszonyok

Amikor elkészítetted és beültetted a konténereket, keresned kell egy napos felületet a fénykedvelő növények számára, mint amilyen a paradicsom, a paprika vagy a padlizsán. Általában elmondható, hogy növényeidnek legalább napi hat óra napsütésre van szükségük az egészséges fejlődéshez. Ám e szabály alól is léteznek kivételek. A saláta és a gumós-gyökeres növények elviselik az árnyékot, főleg a legmelegebb nyári napokon, amikor a fölédjük növény futónövények árnyékot vetnek rájuk. Nyugodtan ültess ezeket egymás mellé, vagy helyezd őket azokra a helyekre, ahol kevésbé éri őket a nap. Érdekes észben tartani, hogy a legtöbb haszonnövénynek nem szükséges egész nap a direkt fényben fürödni. A növények a falakról, a környezetről visszaverődő fényt is jól hasznosítják. Ha a rendelkezésre álló területed kevés természetes fényt kap, próbálkozz fényvisszaverő – például alufóliával bevont – felületekkel, tükrökkel vagy fehér kartonlapokkal, ezekkel irányítsd a fényt a növényeidre. Gondolj a dzsungelre. Ott minden lehetséges felületen nő valami, a talajtól a fák koronájáig – a természet a fény hasznosításának minden lehetőségét kihasználja, szereti a bujaságot. Ne higgy a modern minimalizmusnak, engeddd, hogy a természet dzsungellé változtassa a városi kertet.

Növényoszlop a teraszon, verandán

Ha van teraszod, ahol sok a fény, érdemes függőleges, oszlopszerű kertet létrehozni. Vastag, erős mezőgazdasági fóliából készíts 30-40 centiméter átmérőjű hengert, mely lehet egy-másfél méter magas is. Az ennél magasabb oszlop könnyen felborul, az ilyet felülről is rögzíteni kell. Az oldalába 20 centiméterenként ültethetünk palántákat – epret, szamócát, koktélpáradicsomot, paprikát, leveles zöldséget, zellert, petrezselymet. Itt arra érdemes figyelni, hogy körülbelül azonos vízigényű fajtákat társítsunk.

Az oszlop közepén fusson végig egy kilyuggatott műanyag cső, melyen keresztül lehet majd öntözni; illetve szintenként is kialakíthatunk egy-egy öntözőlyukat. A fóliatömlő aljára vízelvezető kavicsréteget tegyünk, fölé pedig „könnyű” tőzeggel kevert termőföldet töltünk, és adjunk hozzá sok komposztot is, mert intenzíven fogjuk használni a termőtalajt.

A növényoszlopot úgy helyezzük el, hogy mindenütt érje napfény, így egyenletes lesz a növények növekedése. Akkor lesz sikeres a telepítés, ha az egész oszlopot befutják a növények, és állandó lehet a szüret.

A növényoszlop egynyári alkalmazásra elég, utána a földje ki fog merülni, a következő évben újra el kell készíteni. Egy ilyen termőoszlop több négyzetméternyi kertnek felel meg, mégis jóval kisebb helyet foglal, és esztétikus.

Tetőkertek

A tetőkertek története több ezer évre nyúlik vissza – ilyenek voltak az ókori Mezopotámia függőkertjei, illetve Róma és a középkor is ismerte ezeket. A modern korban a hatvanas évektől váltak ismét népszerűvé, az urbanizáció okozta egyre nagyobb sivárság ellen alkalmazzák újra őket. A városokban

egyre kevesebb zöld terület maradt, a kert elvesztette a maga intim jellegét, minden szabad területet beépítettek vagy lebetonoztak. Egy város klimatikus viszonyait, élıhetőségét nagyban meghatározzák zöld területei, minden talpalatnyi zöld felület fontossá válik.

A legjobb, ha el tudod foglalni a házad lapos tetejét vagy a garázstetőt, mert ez biztosítja a legnagyobb területet és fényt a városi tanyának. Először természetesen meg kell bizonyosodnod arról, hogy a tető el fogja bírni az extra súlyt, amit a kerted jelent. A többsúlyt a beépítendő anyagok – a talaj, a növények, a szigetelés – jelentik. Külön figyelmet kell fordítani a szigetelésre. A tetőkert alapjául szolgáló lapos tetőnek vagy terasznak vízhatlannak kell lennie, sem a csapadék, sem az öntözéshez használt víz nem szivároghat át rajta, nem juthat be a falakba. Elkerülhető a probléma, ha a kiszemelt tetőn konténerekben termesztasz, vagyis növényládák sorával oldod meg a kert kialakítását.

A tetők különösen melegek nyáron, és hidegek télen, valamint erős szeleknek vannak kitéve. Próbáld kertet a lehető legszélvédettebb helyen felállítani, vagy helyezz el szélfogókat, használd ki a kémények szélárnyékos területeit, vagy más lehetőségeket. Az állandó szél nem tesz jót a növényeidnek, ami kihat a növekedésükre is. A tetőkertek legmegfelelőbb termesztési eszközei az önmagukat öntöző földdobozok, amelyek elég nehezek, így a szél nem boríthatja fel őket; elég nagyok ahhoz, hogy megóvják a növényeket és a termőtalajt a túlmelegedéstől; és nem utolsósorban nem kell naponta kétszer felmászni a tetőre a növényeid öntözni. Számos önkormányzat támogatja a tetőkertek kialakítását – nézz ennek utána honlapjaikon, érdeklődj, telefonálj.

Közösségi növénytermesztés, közösségi kertek

A közösségi kertészkedés kiváló módja a területek megfelelő felhasználásának, ráadásul ősrégi formája a növénytermesztésnek: a rómaiak kertjei tele voltak olífafajtákkal, narancsligetekkel; a középkori kolostorok kertjeiben a szerzetesek az ehető növények mellett pedig gyógynövényeket is termesztettek; majd a későbbi korokban is szívesen ültettek gyümölcsfákat a parkokba, közterületekre. Ilyen közösségi kertek voltak az angol Győzelem kertek is. A haszonnövények ugyanazt a zöld bujaságot mutatják a nézelődőnek,

mint a dísznövényekkel teli ágyások, azzal a különbséggel, hogy ehetőek, és esztétikai értékükön túl praktikus hasznuk is van. A városi közösségi kertek elmoszák a különbséget a mesterséges városi élet és a természet között. Egyszerűen csak el kell képzelni: a közparkok, az erkélyek, az ablakok mind tele lehetnének haszon-, fűszer- és gyógynövényekkel, nem pedig gyomokkal, virágokkal vagy fűvel. Haszonnövények nőhetnének az irodaházak parkjaiban, közparkokban, parkolók kihasználatlan területein, mindenhol, ahol eddig csak az enyészet volt az úr. Újraszervezve a közösségi tereinket, egy-egy város nagyot léphet előre az önellátás megvalósítása felé, ahogy teszik ezt Ázsiában, Kubában vagy a nálunk fejlettebb Nyugaton. Természetesen ez nem működhet egyik napról a másikra, de a saját kezdeményezésünket el lehet indítani, kis léptékben is.

A közösségek szerepéről

Az elkövetkező évek, évtizedek a gazdasági és az abból kinövő szociális válság esztendői lesznek, az egyénre zúduló sokféle csapásról fognak szólni. A gazdasági válság és az időjárás-változás okozta természeti katasztrófák átírják az eddigi, az állandó fejlődésről szóló elképzeléseket, a jövő bizonyosan nem olyan lesz, mint a közelmúlt volt. Nincs visszatérés a korábbi, hitelből finanszírozott fogyasztói léthez, csak az új életstratégiák lesznek sikeresek, melyek pedig mindenképpen az önellátásról, takarékosagságról és a környezet-tudatosságról fognak szólni. Aki ragaszkodik a mostani fogyasztáscentrikus életvitelhez, tévedésben él, és lemarad a változtatás lehetőségéről: számára nem lesz átmeneti ez az időszak.

Az elkövetkező évek társadalmi traumái kezelésének az egyetlen lehetséges módja a közösségek szerepének erősítése, közösségek teremtése és fenntartása lesz. A közösségek szerepe az egyén életében felbecsülhetetlen: támaszt és védelmet nyújtanak tagjaik számára, megtartó erőt, morális és erkölcsi szabályokat alakítanak ki, megosztják a terheket, erőssé teszik az emberi csoportokat.

A közösségek legnehezebben talán a városokban alakulnak ki, itt ugyanis nincs meg a falvakra jellemző kapcsolati háló, a generációkon átívelő ismeretség és közös felelősség élménye, a személyek közötti interakciók állan-

dósága, a csoport körülírhatósága. A városi ember személytelen, csak „egy valaki” a tömegből.

A szűk család a közösség legkisebb egysége a városban, ahol egyedül kénytelen megteremteni mindazt, ami a létfenntartásához nélkülözhetetlen: egyedül fizetjük a számláinkat; egyedül teremtyük elő a létfenntartásunkhoz szükséges pénzt; egyedül vészelyjük át válságainkat. A közösségekben mindeez nem így van – azok megosztják a terheket, és kezelhetővé teszik a krízishelyzeteket.

Keressük a hozzánk hasonló gondolkodású, azonos elveket valló emberek társaságát; tudatosan alakítsunk csoportokat, hozzuk létre és működtessük azokat a kommunikációs csatornákat, amelyek elmélyítik a közösséghez tartozás élményét; és legfőképp vállaljunk felelősséget magunkért és a csoportért. A városi közösségi kertek összekötik tagjaikat, a kertészeteken túl az élet más területein is hasznosak. Alakítsunk közösségi kerteket, váljunk valódi közösségekké.

Hogyan szervezzünk közösségeket?

- Először is, tartsd észben: az egyéneknek szükségük van közösségekre. Az ember társas lény, az elmagányosodás, az elszigetelődés az egyik leg-súlyosabb csapás, ami valakit érhet. Ha tudatában vagyunk annak, hogy mások számítanak a szervezőmunkánkra, hogy sokaknak fontos a csoport létezése, biztosak lehetünk a sikerben. Ha nem szoktunk hozzá, hogy közösségben éljünk, nehéz tartalmas kapcsolatokat kialakítani, kilépni az önzésből, megszokni a csoportérdekek elsőbbségét – nehéz, de nem lehetetlen.
- Másodszor: tisztán, egyértelműen, egyszerűen kell szervezni a csoportot. Ne legyenek frakciók, ne legyenek pártok. A csoport – még ha vitákon keresztül is – próbáljon megegyezésre jutni a legfontosabb kérdésekben, az egyéneknek képeseknek kell lenniük alávetni saját akarataukat a csoport érdekének. A csoportkonszenzus elérése nem egyszerű, sokszor hosszadalmas és nehéz folyamat, amely magában foglalja a kompromisszumot, ideális esetben az egyetértést és az elfogadást. A csoport vezetői legyenek feddhetetlenek, kiknek törekvései megegyeznek a csoport céljaival, ve-

zessenek átláthatóan, döntéseikben a közösség egészének érdekeit tartsák szem előtt.

- Harmadszor: a csoportnak legyen célja és stratégiája. Fogalmazzátok meg, mit szeretnétek elérni, ahhoz milyen út vezet, és milyen feladatokat kell hozzá elvégeznetek. A stratégiaalkotásnál az egyének, illetve a tudásuk sokfélesége hasson egy irányba, a különbözőség eredője a stratégiai cél legyen. A stratégia legyen mindenki számára egyértelmű, mindenki tudja a maga feladatát és szerepét a csoporton belül, érezze a maga fontosságát az egészben. A csoport sokfélesége egymást erősíti, így működik a csapatmunka.
- Negyedszer: a csoporton belüli kapcsolatok legyenek egyszerűek és nyíltak. Kerülni kell a belső tagozódást, a kommunikáció legyen egyszerű, mindenki számára érthető és közvetlen. A közösségek belső kapcsolatait ápolni, állandóan frissíteni és mélyíteni kell.
- Ötödször: a csoport tevékenységei, tervei, céljai maradjanak meg a realitás talaján, elérhető, reális folyamatok jellemezzék a közös munkát, lépésről lépésre valósítsák meg a terveket. Sem a túlvállalás, sem pedig a lehetőségekhez képest kevesebb feladat elvégzése nem tesz jót a közösség szellemének.
- Hatodszor: egy közösséghez tartozni felelősség, tenni kell érte; belépni könnyű, megmaradni benne az igazi teljesítmény. Egy csoportban mindenki valamiben erős, minden ember megtalálhatja a maga szerepét és fontosságát. Hagyni kell az új tagokat, hogy megtalálják a helyüket, illetve azt, hogy miben lehetnek a leghasznosabbak a többiek és saját maguk számára.

Szervezz közösségi találkozókat

Az önellátó életet a közösségi lét keretein belül érdemes megvalósítani, ezek legfontosabb eseményei pedig a találkozók. Meg lehet osztani egymással az ötleteket, meg lehet ismerni a többieket, felfedezheted mások képességeit, néha akár nevezheted saját tévedéseiteken. Nagyon sokféle ember fog megjelenni a közösségi találkozón, akiknek más és más képességeik lesznek, más lesz a habitusuk. Lesz, aki képtelen lesz elmondani a legrövidebb beszédet is, miközben a legjobb kertész a környéken, ugyanígy lesz, aki furcsán

öltözködik, és még furcsábban fogalmaz, pedig történetesen a vidék legjobb bicikliszerelője. A közösség ereje tagjainak különbözőségében rejlik.

A közösségi találkozókat mindig havi rendszerességgel ajánlatos megtartani.

Keress egy éttermet, közösségi házat, esetleg a helyi könyvtár egyik termét, olyan helyiséget, ahol olcsón vagy lehetőleg ingyen meg lehet tartani az összejöveteleket. Legyen tea vagy sör, néhány sütemény, és kellemes környezet, ahol mindenki felszabadult lehet, és önmagát adhatja.

Legyen témája, felvezető beszéde és időrendje a találkozásnak, hogy a többségnek, akik csak érdeklődőként jönnek el a találkozóra, legyen, ami megragadja a képzeletét, lássa, mihez szeretne csatlakozni. Indítsd el a beszélgetést, ha kell, moderáld a vitákat, és rögzítsd az eredményeket. Jó, ha vannak a közösségnek olyan tagjai, akik hivatásszerűen foglalkoznak emberekkel, csoportokkal – például tanárok –, ők sokat segíthetnek.

- Érdemes emlékeztetőket készíteni, és elküldeni minden résztvevőnek. Legyen címlista a tagokról, telefonszámmal, e-mail címmel, postacím-mel, amelyen keresztül folyamatos lehet az információáramlás.
- Érdemes előre meghatározni, hogy mennyi ideig fog tartani egy-egy találkozó, és milyen témák megbeszélésére kerül majd sor, így nem válik partalanná a beszélgetés, és mindenki megpróbál a napirendhez igazodni.
- Érdemes eldönteni, hogy a közösség milyen módon hozza meg a döntéseit: szavazással, konszenzussal, vagy más módon.
- A közösségekben általában két vezetési metódus szokott kialakulni: vagy demokratikusan, szavazással döntenek, vagy vezetőt választanak. Mindkét megoldásnak megvannak az előnyei és a hátrányai, az azonban elmondható, hogy a kisebb közösségekben jobban működik a demokratikus módszer, a nagyobbakat viszont hatékonyabb választott vezetők által működtetni. A túl nagy közösségek nehezen működnek, sokkal inkább a kisebb csoportok hálózatát érdemes megeremteni. Néhányan közületek legyenek több közösség tagjai is, esetleg hozzatok létre egy internetes honlapot, s azon keresztül lépjeteek kapcsolatba más csoportokkal.
- Fontos, hogy a közösség életét színesítsék különböző események – piacok, könyvbemutatók, előadások, kirándulások, gyerekprogramok, közös zenélés, kártyázás. Mindez erősíti az összetartozás élményét.
- A közösségeknek néhány nagyon egyszerű szabályt és törvényt kell követniük: szeretet, megértés, a természet és embertársaink tisztelete, a cso-

portért való tenni akarás. Ha ezeket betartjátok, nem siklik félre a közösség építése.

- Lépésről lépésre kell a közösségeket felépíteni, minden sikernek örülni kell, a tévedéseket pedig kielemezni, hogy a jövőben elkerülhetőek legyenek. Lesznek kudarcok, és lesznek sikerek, mindkettőt tudni kell kezelni, mindkettőben meg kell találni a továbblépés lehetőségét.

A közösségek és a cserekereskedelem

A termények, a házi készítésű áruk cserélhetők, alkudni is lehet rájuk, sőt tudásunkat, hozzáértésünket is átadhatjuk egymásnak. A saját áruinkat odaadhatjuk valami másért, különböző terményekért, esetleg szolgáltatásokért. Ha értünk bizonyos dolgok megjavításához, tudunk szabni-varrni, esetleg új dolgokat készíteni, ezekkel mind értéket teremtünk, melyre találhatunk vevőt, akinek szüksége van a tudásunkra. Ha bekövetkezik a pénztelenség és elszegényedés – a pénzforgalom kikapcsolásával –, előtérbe fog kerülni a cserekereskedelem. Közvetlenül vehetünk igénybe szolgáltatásokat, juthatunk hozzá terményekhez, vagy kaphatunk hasonló értékű ellenszolgáltatást. Tanuljunk meg tehát alkudni, értékeljük saját képességeinket, legyünk jóindulattal egymás iránt, termeljünk felesleget, hogy másoknak is jusson, és ha értünk valamilyen hasznos szakmához, tudásunkat osszuk meg, tegyük áruvá. A jövőben érdemes lesz elsajátítani olyan szakmákat, amelyek hasznot hajtanak – ilyenek például a cipész, pék, kertész, ruhajavító, vízvezeték-szerelő, festő, bicikliszerelő. A közösségek kiváló lehetőséget adnak az áruk és szolgáltatások cseréjére; a mesterségbeli tudás, a szakmák és a termények sokfélesége megteremthetik a közösségen belüli forgalmat. A cserekereskedelem megakadályozza a hiány kialakulását, takarékos és igazságos a javak természetes elosztásában, a pénz embertelen volta helyett a személyes kapcsolatokat erősíti.

A szabad ember

Képzeld el a jövőt, ahol csak heti 4, talán 3 munkanap lesz, de sokak számára még ennyi sem. Sokkal kevesebb, de jóval tartósabb árucikk lesz a boltok-

ban, a reklámok szinte teljesen megszűnnek, az ember tudatosan fogyaszt és újrahasznosít. Nem lesz hitelrabság és állandó robot, az állami gondoskodás helyébe a közösségi összetartás lép, ahol a nagyvárosok ismét kezelhető méretűvé zsugorodnak, és újra benépesül a vidék. Az ember értékét nem az autója, a bankszámlája vagy a pozíciója határozza meg, hanem a közösségben betöltött szerepe és haszna. Újra felértékelődik a tudás és a szellem, háttérbe szorul az anyagiak felhalmozása és a kivagyiság. Számos árucikk, szolgáltatás fog megszűnni, a mai foglalkoztatottság mértéke a töredékére esik vissza, az emberek a mai értelemben véve pénztelenné, viszont ezzel párhuzamosan időmilliomossá is válnak. Az áru- és pénzforgalom csökkenése felszabadítja az embert. A televízió helyét átveszi a személyes kapcsolatok fontossága, újra megtanulunk beszélgetni, jobban odafigyelünk egymásra, és ránk is jobban figyelnek majd.

Ez kezdetben bizonyosan szokatlan lesz sokak számára, akik nem tudnak majd mit kezdeni a felszabaduló idővel és energiáikkal. Lépésről lépésre fogják megtalálni az új utakat – a különböző közösségek, a saját családjuk, a vallás felé; sokkal több idejük marad olvasásra, beszélgetésre, társasági életre, a gyerekeik nevelésére, mint ma. A városi és közösségi kertek gyűjtőhelyévé válnak a szabadságukkal élni tudó embereknek, működő telepei lesznek az önellátásnak és a társas létnek.

Közösségi kertek

A közösségi kertek egy nagyobb területet jelentenek a városi parkokban, szabad tereken vagy a város szélén, amelyet több személy közösen, közösségekben művel. A városok határában mérhetetlen mennyiségű szabad földterület található, a kerékpárutak, illetve a tömegközlekedési járatok útvonala mentén is ki lehet alakítani közösségi kerteket.

Nyugaton néhány ilyen kert gerillakertként indult, ahol idővel állandósult a művelés. Más területek a város tulajdonai, vagy magánszemélyeké, akik átengedték azok használatát a városi kertészeknek. Nyugaton nagy hagyományai vannak a közösségi kerteknek, melyek összehozzák az embereket, akik társaságokat alakítanak, valódi közösségeket teremtenek. Nézz utána az interneten: a nevük Community Gardens, meglepően sok információt találhatsz róluk.

Amikor egy, már működő közösségi kerthez csatlakozol, egy meghatározott területet kapsz belőle használatra. Nyugaton némely közösségi kertben fizetni kell a használatért, míg más esetekben várakozólistára kerül a jelentkező. A terület mérete mindig az adott közösségi kert nagyságától és a benne működő városi kertészek számától függ, de 200–250 négyzetméter már elfogadhatóan nagy hely, főleg ha jól gondozod. A közösségi kertek előnye, hogy általában kiépített vízvezeték van a közelben, közösen oldják meg a komposztálást, esetleg az esővíz gyűjtését, a trágyázást és a szerszámok használatát.

A közösségi kertek kialakítása a legjobb megoldás a városi kertész számára, nemcsak azért, mert megfelelő nagyságú területet kapsz a kertet létrehozásához, hanem mert részévé válsz egy kipróbált kertészekből álló közösségnek. Kezdk számára ez megfizethetetlen segítség.

A közösségi kertekben az egyének a közösség részeivé válnak, önkéntelenül csoportot alkotnak, kommunikálnak egymással. Ha más nem is, de legalább egy közös beszédtemátok lesz. Nagyon kevés lehetősége van ma már a nagyvárosokban a hasonló közösségek létezésének, a kertek kiváló terepei a különböző érdeklődésű és korú emberek találkozásának, egymás megismerésének. A kertek sokszor kapcsolódnak a környezetükhöz, iskolaprogramok szervezhetők, előadások tarthatók bennük, helyi piacot hozhatnak létre.

Ha nincs közösségi kert a környéken, legyél te, aki létrehozza az elsőt. Ha te nem kezded el, ki más fogja? Keress kapcsolatot az önkormányzattal, jelentess meg cikket a helyi újságban, indíts blogot az interneten, építs ki személyes kapcsolatokat, szervezz találkozókat, keress támogatókat, mutass be hatásos prezentációt, agitálj. Sokan várnak valamiféle jelre, sokak érzik a változtatás szükségességét, de az irányt és a megfelelő embereket nem találják. Add meg te a lehetséges irányokat, tedd meg az első lépést, próbálkozz, és sokan fognak csatlakozni hozzád.

Felvetődik a kérdés, hogy lehet-e közösségi kertet működtetni Magyarországon. Minden bizonnyal szokatlan lesz, lesznek kellemetlen élmények, lesznek kertek, amelyeket letarolnak, és ellopják a termést. A kertet működtető közösségnek kell megtalálni a megfelelő válaszokat, együttesen kell fellépni a rosszindulat és az irigység ellen, segítséget kell kérni az önkormányzattól, a polgárőröktől, a rendőrségtől, esetleg saját maguknak kell megoldaniuk kertjeik védelmét. Amikor a termésen már a megélhetés múlik, amikor a kertészek és családjaik élelme a tét, önmaguktól adódnak majd a

megfelelő válaszok. A legfontosabb az, hogy a közösség együtt erős, együtt kell fellépniük a rosszakarat ellen. Ha elterjednek a közösségi kertek, ha sokan függnek a saját terményeiktől, sok család egészséges táplálkozása függ a kertek hozamától, egyre jelentéktelenebbé fog válni a rosszindulat problémája, egyre elfogadottabb lesz a munka értékének tisztelete.

Tovább lépés a növénytermesztés felé

Ha egy társasház földszintjén laksz, azonnal adott a kertészkedéshez szükséges terület, rögtön az ajtód előtt. Ha találsz a környéken gazos, gyomos, elhanyagolt területeket, azok mind lehetővé teszik számodra, hogy valami hasznosat termessz. Próbáld együttműködni a terület tulajdonosával – legyen az akár magánszemély, akár az önkormányzat vagy egy vállalat –, és szerezz engedélyt a terület használatára a növénytermesztéshez. Mutass be nekik egy attraktív prezentációt a terveidről, az elhanyagolt terület jövőbeni rendezett és hasznos felhasználásáról. Ha ellenállásba ütközöl, és képtelen vagy áttörni az értetlenség falát, indítsd el a tanyát titokban – kezd apró lépésekkel, például ültess fűszernövényeket vagy hagymát, répafajtákat, a falak mentén pedig kúszónövényeket. Észre sem fogják venni a változást, nem fogják tudni megkülönböztetni a haszonnövényeidet a gyomoktól. Ültess néhány virágot a fűszernövények mellé, hogy ezzel leszereld azokat, akik ellenzik törekvéseidet.

Ültess olyan haszonnövényeket, amelyek első látásra dísnövénynek tűnnek, ilyenek például az egyes répa- és karalábéfajták, az eper, illetve bizonyos futónövények.

- Ültess epret, hasonlóan a dísnövényekhez.
- A sarkantyúvirágnak ehető a virága és a levele.
- A bazsalikom gyönyörű fűszernövény, és az illata is kellemes.
- A snidling is hasznos, apró virágokat hoz.
- A petrezselyem is szép növény, főzésnél mindig jól jön.
- A borsó frissen a legfinomabb, apró, fehér virágai vannak.
- A futóbab belepi a kerítéseket, póznákat, felfut a villámhárítóra. Jól megfér a virágok mellett, de a falak mentén is termeszthető. Növeli a zöld felületet, és eltakarja a csupasz falakat, ráadásul gyönyörű piros virágai vannak.

- A kaktélpáradicsom nemcsak szép növény, de bármely ágyásban együtt nevelhető a virágokkal, és szebb is náluk.

A másik lehetőség ennél kissé radikálisabb. Nem kell megtéveszteni a szomszédokat, nem kell olyan növényeket ültetni, amelyek virágokra hasonlítanak; inkább alakítsd át a kertet olyanná, mint egy bemutatókertészeti, egy elegáns cserépkertészeti. Ez több munka, mint a normál zöldségtermesztés, főleg élő növényekkel, amelyek nagyjából változatlan képet mutatnak a szemlélő számára. Az állandó zöld felület elérése több munkát igényel, több egynyári növényt kell ültetned, hogy mindig buja, zöld képet nyújtson a kert. Használj minél sokszínűbb, látványosabb haszonnövényeket, körülöttek pedig talajtakaró anyagokat, hogy az egész rendezettebb képet mutasson. A nem hozzáértő szemlélő a föld látványát nem szereti, épp ezért használj háncsot, szétterülő levelű növényeket, különböző talajtakarókat, de lehetnek virágok is azokon a helyeken, amelyek közelebb vannak a járdához, a városi kertet pedig távolabb valóítsd meg. Vedd figyelembe, hogy a szomszédok nem szívesen nézik nap mint nap a komposztálóládát vagy a kerti szerszámaid, épp ezért kezeld úgy a kertet, mintha bemutatókert lenne, mindig tartsd „fotózásra” készen, a legjobb, legtetszetősebb állapotban.

Bármikor találkozol a szomszédokkal vagy idegenekkel, miközben kertészkedsz, légy hozzájuk kedves, mutasd meg a kertet, magyarázd el nekik, mit és hogyan termesztasz. Meg fogsz lepődni, mennyire érdeklődőek és megértőek lesznek. Adj egy kis kóstolót a terményeidből, magyarázd el a módszereid, és rövid idő múlva azt fogod észrevenni, hogy már nem csak te vagy az egyetlen városi kertész a környéken.

Gerilla- vagy kalózkertészkedés

A városi kertésznek kreatívnak kell lennie ahhoz, hogy apró kertjét hatékonyan művelje. Éppen ezért végtelenül frusztráló, amikor városi földterületeket látsz kihasználatlanul, rendezetlenül, elhagyatva, gazosan. Ilyenkor felteszi magában az ember a kérdést, vajon kié is ez a föld valójában.

A gerillakertészeti számos fajtája létezik; a legegyszerűbb formája, amikor szétszórás néhány maglabdát városi parkokban, irodaházak földterületein, elhagyatott grundokon, parkolók kietlen szélein. A gerillakertészeti

nevezhetjük politikai aktivizmusnak, az akció- vagy tájművészet egy fajtájának, vagy bárminek, aminek akarjuk.

Egyik megjelenési formája lehet a szabadon álló földek gyarmatosítása, a földfoglalás. Nem szükségszerű, hogy ismeretlen tulajdonú földeket vegyél birtokba – lehet az a szomszédé, rokonoké, ismerősöké is. Sokak számára megkönnyebbülés, ha nem kell foglalkozniuk a földjükkel, sőt ha a terményekből részesülnek, még előnyösebb is az együttműködés.

Ha a városi kertész szemével nézed a környezeted, számos olyan területet találhatsz, amelyek szinte könyörögnek, hogy valaki vegye őket gondozásba, ültessen bennük valami hasznosat. A gerillakertészek az ilyen helyeket gyarmatosítják. Ez a fajta kertészet nem szükségszerűen konfrontáció a várossal. Megesik, hogy az illegális kertet felszámolják, de a jellemzőbb inkább a beleegezés, mivel felismerik a terület hasznosíthatóságát. A gerillakertésznek nem kell feltétlenül támadólag fellépnie, érdemes mindig a megegyezésre törekednie a terület tulajdonosával, aki sok esetben örül a munkájának, mert földje rendezettebben néz ki általa, másrészt pedig javul a talaj minősége, amivel együtt nő az értéke is.

Maglabdák – seed balls

A maglabda a városi gerillakertészek Molotov-koktéjja, éppen ezért óvatosan használjuk.

Ez egy évszázadok óta ismert technológia, ám csak az elmúlt években fedezték fel újra a városi gerillakertészek. A japán származású Maszanobu Fukuoka talált rá újra, és mutatta be a maglabdák felhasználását a természetes kertészetek számára. „Tsuchi dango”-nak, azaz földgolyóknak nevezte el a maglabdákat, és kidolgozta felhasználásuk modern módjait. Számára a technika legfontosabb része a labdák kézzel való készítése. Ezek az eszközök kiválóan alkalmasak a parlagon hagyott földek újratelepítésére, sivatagok visszaszorítására, illetve a lepusztult, eróziótól károsodott földek természetes növénytakarójának helyreállítására. Ilyenekből nagyon sokat találhatunk a városokban, és a gerillakertészek e lepusztult földterületek újraélesztésére használják.

A városban majdnem mindegy, milyen magokat használunk a labdák elkészítéséhez, de a természetes környezetben soha nem szabad a természe-

tes növénytársulásoktól eltérő magokat használni, mert ezzel súlyos károkat okozhatunk a növényvilágban! A maglabdákat csak a városban alkalmazzuk!

A maglabdákhoz használt magok kiválasztásánál vegyük figyelembe az adott terület főbb jellemzőit: a föld minőségét, a területre jellemző természetes növényvilágot és a növénytársulások fajtáit, a víz- és fényviszonyokat és természetesen a humán tényezőt. A városi labdák készítéséhez klasszikus magfajta a mustármag, köménymag, kapor, hajdina, lóhere, napraforgó, fűfajták és legfőképp mindenfajta vadvirág magjai. A falak mentén kúszónövényeket alkalmazhatunk, így nő a zöld felület, eltűnik a málló homlokzatok látványa.

A maglabda a vetésnek azt a módját jelenti, amikor nincs lehetőség a magokat hagyományos módon elásni, a földbe vetni, ehelyett elegendő szétoszórni a kiszemelt földdarabon, és a természetre bízni a kikelés folyamatát. Éppen ezért használják előszeretettel a gerillakertészek, akik a városok elhagyatott területeit, lepusztult grundjait szórják meg ezekkel a „magbombákkal”. A maglabdákat könnyű szétoszórni, a magok károsodása nélkül nagy távolságra is eldobhatók: elég ezt megtenni, és várni a következő esőre. A maglabdák magukban hordozzák a magok kikeléséhez és a gyökerezéshez szükséges összetevőket. Az eső hatására kezdik el tevékenységüket: a víz feloldja az agyagkérget, így a magok belül kikelnek, és a növények növekedésnek indulnak, mivel a melléjük kevert komposztból azonnal megkapják a szükséges tápanyagokat.

Maglabdák készítése

A maglabdák készítése nagyon egyszerű: a kiválasztott magokon kívül szükség van hozzá közönséges agyagra (por alakban) és jó minőségű komposztra.

Az agyag legyen vörösayag, a közönséges fazekasagyag, mert a többi fajta esetleg túlságosan tömör, megfojthatja a belézárt magokat. Magunk is kitermelhetjük, ha elég mélyre ásunk a kertünkben, de folyók partján is mindenhol megtalálható. Szárítsuk ki, majd mozsárban vagy akár két tégl között dörzsölő mozdulatokkal törjük porrá.

A komposzt bármely formája megfelelő, akár házi készítésűt, akár készen vásároltat is felhasználhatunk erre a célra.

A magokat (1 rész) és a komposztot (3 rész) keverjük jól össze szárazon, majd adjuk hozzá a por állagú agyagot (4-5 rész), és újra keverjük össze az alkotókat. Kevés vízzel (1-1,5 rész) addig kevergessük, amíg szárazabb, morzsolódó, tésztaszerű állaga nem lesz. Nem kell sok víz, nem cél, hogy a keverék nagyon híg legyen. Két tenyerünk között formáljunk belőle néhány centiméter átmérőjű gömböket, mint a diók, majd helyezzük a napra, hogy kiszáradjanak. Az így elkészült maglabdák ellenállóak, sem az állatok, sem a madarak nem tesznek kárt bennük; sokáig eltarthatóak, könnyű szétszórni őket, és akár nagyobb távolságra is eldobhatóak. Maglabdákat gyerekekkel is készíthetünk, ami kiváló közösségi elfoglaltság.

A maglabdákat érdemes a kiszemelt földdarabon egyenletesen szétszórni, majd az eső hatására az agyagréteg feloldódik, és a magok életre kelnek. A hozzákevert komposzt a kikelési időszakban segíti a növényeket abban, hogy megerősödjenek, és gyökeret eresszenek.

A föld karbantartása

A városi kertésznek kevés a földje, akár mindössze csak kert- vagy cserép-méretű, és mivel intenzíven használja, elég gyorsan kimerül, ha nem gondozza előrelátóan. Ugyanazt a parcellát évente újra és újra használva egyre kisebb terméseket takaríthatunk be, míg végül teljesen kiszigereljük a földet. Éppen a jövőbeni sikeres kertészkedés szempontjából alapvetően fontos a föld helyes használata, karbantartása. Az intenzíven használt termőföld nem önmagát újratermelő anyag. Számos alkotóelem megtalálható benne: tápanyagok, ásványok, élő organizmusok – mint például mikrobák, bogarak, kukacok, talajgombák. A növénytermesztés kimeríti a föld tartalékait, a leromló talaj a növények gyengüléséhez, megbetegedéséhez, silány termés-eredményhez vezet. Emellett kórokozók is megtámadhatják a termőtalajt. Mindezeket a bajokat meg lehet előzni, ha visszaadjuk a földnek azt, amit a növénytermesztéssel kivesszünk belőle.

Tartsd karban a földet a következő módokon:

- Komposztálj minden fel nem használt zöldet, amit a kertben termelsz, vagy a konyhai munka során keletkezik.
- Használj talajtakarót, amely védi a földet.

- Évente rotációszerűen ültess a növényeidet, hogy elkerüld a talaj kimerülését és a fertőzéseket.
- Soha ne használj mesterséges növényvédő szereket vagy gyomirtókat.
- Az ásással és kapálással kapcsolatban két, egymással szöges ellentétben álló irányzat alakult ki. Az egyik azt mondja, nem szabad ásni-kapálni a földet, a másik irányzat szerint pont fordítva, enélkül nincs kertészet. Nem foglalunk állást a vitában, mindenkinek a maga tapasztalatára és elképzelésére bízunk a saját kertjének művelését.

Milyen anyagokra van szükségük a növényeknek a növekedéshez?

Három alapvető alkotóelemet vesznek fel a növények növekedésükhöz a táptalajból: nitrogént (N), foszfort (P) és káliumot (K). Mivel mindegyikük más és más mennyiségben igényli ezeket az anyagokat, ha ugyanarra a helyre csak egyfajta növényt ültetünk, az a tápanyagtartalom kimerüléséhez vezet. A legtöbb, boltban kapható komposzt csomagolásán feltüntetik a nitrogén-, foszfor- és káliumtartalmat. Ezekhez az elemekhez tápoldatok formájában is hozzá lehet jutni, de a legjobb megoldás a hagyományos komposzt előállítása és használata.

- Gyümölcstermők, például: paradicsom, tök, dinnye. Sok foszfort igényelnek, mely fontos a gyökerek, a levelek és a termés növekedéséhez.
- Leveles zöldségek, például: spenót, saláta, káposzta. Sok nitrogénre van szükségük, attól válnak mélyzöld színűvé a leveleik, és az gyorsítja a növekedésüket.
- Gyökértermésűek, például: fokhagyma, répa, retek. Sok káliumot igényelnek, mert az megvédi őket a hideg ellen, jobban ellenállnak a fertőzéseknek, továbbá megakadályozza a gyors kiszáradásukat.
- Hüvelyes növények: bab- és borsófajták; mivel nitrogént juttatnak vissza a talajba, éppen ezért hasznosak a többi növény számára, így együtt ültethetők más növényekkel.

Érdemes a növénycsaládokat felváltva ültetni az egymást követő években, például hagyma után következhet káposzta, utána burgonya. Egyszerűbben

is megközelíthetjük a dolgot: egyik évben termesszünk gyümölcstermőket, utána hüvelyeseket, majd gyökértermésűeket. A bab és a borsó minden szezonban jó választás, mert táplálják a termőtalajt. Ha mégis a kimerülés veszélye fenyegeti a földed, keverj hozzá komposztot, illetve használj természetes tápoldatot a talaj feljavítására.

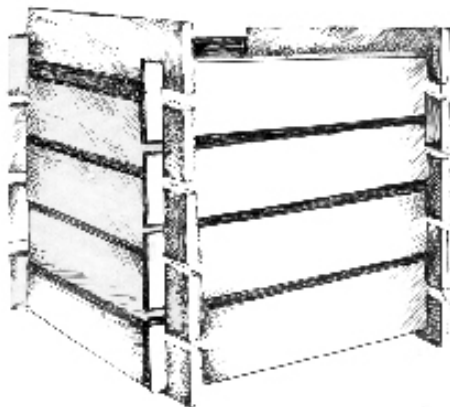
A tél a talaj pihenőidőszaka, a betakarítás után érdemes felkészíteni a hideg időszakra, elősegíteni a természetes feltöltődését. A lehullott lomb, a növények fel nem használt részei, a komposzt ilyenkor kerüljön ki a földre, hadd bomoljon le a téli hónapok alatt, majd tavasszal ásással, kapálással tegyük homogénné, egyneművé a kert talaját.

A komposzt

Az újrahasznosítás a városi kertész egyik legfontosabb tevékenysége. Kezdd el komposztálni a kerted nem hasznosítható terményeit, a konyhai maradékot, minden olyan növényi hulladékot, amely alkalmas a biológiai lebomlásra. A komposztálás a legegyszerűbb mód, a legtermészetesebb eljárás a föld tápanyagtartalmának, a termőtalaj gazdagságának növelésére, ráadásul ingyen van. Minden növény, amit megtermelsz, tápanyagokat, ásványokat vesz ki a földből, amelyeket pótolni kell. Gondold végig, mennyi zöldhulladék keletkezik a konyhában: a krumpli héja, az alma csutkája, a zöldségek fel nem használt részei; és mennyi gyűlik össze belőlük a kertben: a növények szára, levelei, gyökere, ága, a lehullott gyümölcsök, a fűnyírás mara-

déka, a fák lombja. Ezek mind-mind értékes anyagok, amelyeket vissza kell juttatni a termőföldbe. Ne pazaroljunk!

Tudatosan válogasd szét az otthon keletkező hulladékot, kezd el külön gyűjteni azt. Az igazán elkötelezett kertészek a vizeletükkel is segítik a komposztálódási folyamatot, ugyanis az tele van nitrogénnel, amely beépülve a komposzt anyagába,

különösen jó minőségű tápanyagot eredményez. Beteg, fertőzött, bogarak által ellepett növényt ne tegyél a komposztálóládába, mert tönkretetheted vele a komposztot, és később a fertőzés áterjedhet az új növényekre is.

A komposztálóegység a folyamat állandósítása érdekében két részből álljon. A komposztálódobozt helyezd szélvédett, lehetőleg árnyékos helyre, megelőzendő a kiszáradást és egyben a túlvizedést. Érdemes olyan helyet találni neki, ahol nincsen szem előtt, sokan ugyanis nem szeretik a látványát. Fontos, hogy se a rágcsálók, se a rovarok ne költözhessenek bele, így városi környezetben érdemes előregyártott, műanyag vagy alumínium komposztálódobozokat beszerezni, esetleg magunknak elkészíteni – hosszú távú, hatékony befektetés.

A rothadási folyamathoz oxigén kell, tehát ne legyen túl tömör a komposzt állaga, ezért néha érdemes kicsit átmozgatni a keveréket, illetve kisebb gallyakkal, száraz anyaggal hígítani a tömörségét. Ha van rá lehetőséged, állati trágyával is dúsíthatod a komposztot, így olyan mikroorganizmusokat juttatsz a keverékbe, melyek különösen gazdaggá teszik az eredményt. A ló- és a marhatrágya kifejezetten hasznos összetevőket tartalmaz.

Városi környezetben természetesen nem egyszerű a komposztálást megoldani, ráadásul a szomszédok sem nézik jó szemmel. Ha csak a balkonládában termesztés fűszernövényeket, vagy néhány négyzetméteren kísérletezel zöldségekkel, paradicsommal, nem éri meg. A közösségi kertekben viszont közös komposztálókat lehet felállítani – itt azonban a békés közös használat érdekében érdemes előre tisztázni a művelet stratégiáit és a komposztálandó anyagok fajtáit.

Komposztálási stratégiák

Komposztálni érdemes, mert egyszerű folyamat, ingyen van, emellett az eredmény kifejezetten hasznos, és sokat nyújt. A komposztálás az újrahasznosítás alfája, a kertművelés alapja. A növények termesztéséhez elengedhetetlen a komposzt – ez újítja meg a termőtalajt, ettől egészséges a termés.

Amennyire visszataszító a rothadás a nem hozzáértők szemében, annál érdekesebb a városi kertész számára – a természet egyik csodája, ahogy a konyhai hulladék átalakul termőtalajjá. A komposztálás – bármennyire egyszerű folyamat – egyfajta tudománnyá vált az utóbbi időben, mindenki eskü-

szik valamilyen egyéni módszerre, a megfelelőnek tartott hulladékfajtákra, a komposztálóalkalmatosság formájára, anyagára, elhelyezésére. Bele lehet merülni az ilyen vitákba, de a lényeg, hogy komposztáljunk. Néhány ritka kivételtől eltekintve bármely szerves anyagot újrahasznosíthatunk, nehéz elrontani, magától működik a folyamat. Amit ne rakjunk a komposztálóba: csontok, olajos anyagok, például a sütés maradékai, száraz kenyér, élesztővel készült tésztafélék. Általában elmondható, hogy míg az étel elkészítésekor keletkezett hulladékok jó komposztanyagok, az ételmaradékok nem azok. Néhány trükkel gyorsítható a komposztálódási folyamat, de ezek nélkül is megtörténik, nem kell siettetni.

A komposztálás alapanyagai

A komposztálásnál alapvetően kétféle anyagot különböztetünk meg. Az egyik a konyhai, illetve kerti hulladékok csoportja: ide tartozik a nyírt fű, a salátalevél, a krumplicéj vagy az almacsutka – nevezzük őket zöld dolgoknak. A barna dolgok pedig az elszáradt levelek, apróra vágott gallyak, fűrészpor, kávézacc (ez kifejezetten hasznos), esetleg újságpapír. Ne használjunk képes magazinokat, amelyeknek fényes, vastag anyaga van; sem vegyileg kezelt vagy festett fából származó fűrészport, mert azok kemikáliákat tartalmaznak. A barna anyagok általában elhalt anyagok, míg a zöldek élők. A barnák szellőssé, megfelelően kevertté teszik a masszát, ha viszont csak zöldeket használunk, a komposzt összetöpped, és bűdössé válik, komposztálódás helyett rothadni kezd.

A zöld és a barna anyagot érdemes rétegenként egymásra fektetni, úgy, hogy mindig a barna legyen felül, különben a rovarok beköltöznek a komposztálódásába. Ha túl sok zöld anyagot tettél bele, elkezd penészedni, bűdösödni, és megjelennek a bogarak. Ilyenkor forgasd át a felső rétegeket, és adj hozzá barna anyagot, esetleg egy kis kerti földet, homokot. Nehéz meghatározni a különböző anyagok helyes arányát; de a lényeg az, hogy minden elrothad a végére, a barna lassabban, a zöld gyorsabban, ám kellemetlenebb szagot árasztva. A komposztálódás hő termel, nedvességre és oxigénre van szüksége, de a massa ne legyen lucskos, mert az penészedéshez vezet. Ezért ha sokat esik az eső, érdemes letakarni a komposztládát, száraz időben viszont enyhe öntözéssel ajánlatos pótolni az elpárolgott nedvességet.

Ugyancsak használhatunk egy kevés ló- vagy marhatrágyát a komposztálás minőségének javítására, mivel ez tele van hasznos baktériumokkal. Nem érdemes azonban sokat használni belőle, mert az egész kertben érezni lehet a szagát. A macskaalom és a kutya ürüléke nem alkalmas a komposztálásra, a tyúké viszont – magas nitrogéntartalma miatt – kifejezetten jó összetevő.

A komposztanyagot érdemes néha átkeverni, egy kicsit vasvillával átmozgatni, így friss levegő jut a mélyebb rétegekbe, amitől javul a rothadási folyamat, homogénebbé válik az anyag, és gyorsabbá válik a lebomlás. Megfelelő szellőztetés nélkül a komposztálódási folyamat nem megy végbe, viszont a masszának kellemetlen szaga lesz. Nem kell túl gyakran átkeverni – kéthárom hetente bőven elegendő –, hagyni kell, hogy a természet végezze a dolgát. Sokban segíti a lebomlási folyamatot, ha minél kisebb darabokból áll a komposztálandó anyag – ha van rá mód, daráljuk meg, vagy vágjuk szecskává az alapanyagot.

A komposzt akkor jó, amikor úgy néz ki, mint a sűrű termőföld – a legjobb hasonlat erre a kakaós sütemény színe és állaga, az illata is kellemes, és a tapintása is puha. Minimum három hónap alatt jut a konyhai hulladék ebbe az állapotba, de minél tovább komposztáljuk, annál jobb anyagot kapunk a végén. Mindig találhatók benne nem teljesen lebomlott anyagok – például faágak –, ezeket nyugodtan vissza lehet tenni az új komposzt tetejére, és kezdődhet újra a folyamat. A kész komposzt a láda alján gyűlik össze, a folyamat fentről lefelé halad. A komposztálódás összehúzódással jár, tehát időről időre újabb rétegekkel növelhetjük a massa tömegét, ezáltal folyamatossá válik az újrafelhasználás.

A komposztládát úgy ürítjük ki, hogy a felső réteget letermeljük (ez lesz a következő adag alja), a kész komposztot pedig kivesszük a láda aljáról. A felső réteg letermelése során láthatóvá válik a kész anyag és a félíg komposztálódott réteg közti különbség.

Az egyterű, készen kapható komposztálóládák alján van egy ajtó, azon keresztül lehet kivenni a kész komposztot.

A komposzt használata környezettudatos magatartás, hiszen egészségessebbek lesznek általa a növényeink, ugyanakkor jobb lesz az ízük. A komposztálás természetes folyamat, amely nem károsítja a környezetet.